ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 73ον ΑΠΡΙΛΙΟΣ, 1937. Ἀριθ. 4

Η ΘΕΙΑ ΕΚΛΟΓΗ

«Σεῖς δὲν ἐξελέξατε ἐμέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξέλεξα ὑμᾶς, καὶ σᾶς διέταξα, διὰ νὰ ὑπάγητε σεῖς καὶ νὰ κάμητε καρπόν, καὶ ὁ καρπός σας νὰ μένῃ».

(Ἰωάν. ιε'. 16).

Ἡ κεντρικὴ διαφορὰ μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων θρησκειῶν καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ κεῖται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῷ ὅλαι αἱ θρησκεῖαι, τὰς ὁποίας ὁ κόσμος ἐφεῦρε, θέτουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ κέντρον, εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τὸ κέντρον τοῦτο κατέχει ὁ Θεός.

Εἰς τὰς θρησκείας τοῦ κόσμου ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζεται ζητῶν τὸν Θεόν. Εἰς τὸ Εὐαγγέλιον παρουσιάζεται ὁ Θεὸς ζητῶν τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὰς ἀνθρωπίνους θρησκείας ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίζεται νὰ ἀνυψωθῇ μέχρι τοῦ Θείου, εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος, ἐν τῷ Χριστῷ ταπεινοῦται καὶ κατέρχεται διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὰς θρησκείας τοῦ κόσμου οἱ ἄνθρωποι προσπαθοῦν νὰ ἐξιλεώσουν τὸν Θεὸν μὲ θυσίας, εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος προσφέρει τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ ὡς ἐξιλασμὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἄνθρωπος παίζει ὅλον τὸν ρόλον. Εἰς τὴν δευτέραν ὁ Θεὸς παρουσιάζεται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ὡς ἡ αἰτία, τὸ μέσον καὶ ἡ δύναμις τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀσώτου Υἱοῦ θὰ μᾶς εἶχε δοθῇ πολὺ διαφορετική, ἐὰν ἐνεπνέετο ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως. Ὁ Ἄσωτος θὰ παρουσιάζετο ὡς εἰς μάτην προσπαθῶν νὰ ἐξεύρῃ τρόπον ἐξευμενισμοῦ τοῦ πατρός του, πάντοτε ζητῶν καὶ οὐδέποτε ἐπανευρίσκων τὴν πατρικὴν οἰκίαν.

Ἀλλ' εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἡ ἱστορία τοῦ Ἀσώτου μᾶς δίδεται κατὰ τρόπον τὸν ὁποῖον ἀνθρώπιναι ἰδέαι περὶ Θεοῦ δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμπνεύσουν.

«Αἱ βουλαί μου δὲν εἶναι ὡς αἱ βουλαὶ ὑμῶν, οὐδὲ αἱ ὁδοὶ ὑμῶν, ὁδοί μου,» λέγει Κύριος. Ἡ θύρα τοῦ πατρικοῦ οἴκου ἦτο ἀνοικτὴ διὰ τὸν Ἄσωτον καὶ ἡ πατρικὴ ἀγκάλη ἑτοίμη νὰ τὸν δεχθῇ. Ἡ ἀνάμνησις τῆς πατρικῆς ἑστίας ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἁμαρτωλῆς ἐξορίας ἦτο ἡ πρώτη ὤθησις εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ αὐτοεξορίστου υἱοῦ. Ἡ ἕλξις τῆς Θείας ἀγάπης—ἰδοὺ ἡ πρώτη δύναμις ποῦ ἐνεργεῖ τὴν σωτηρίαν. «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς ἐμέ, ἐὰν δὲν ἑλκύσῃ αὐτὸν ὁ Πατήρ». Τὴν δίψαν πρὸς τὸ αἰώνιον ὁ Θεὸς ἔχει θέσει εἰς τὴν ψυχήν μας ἀκριβῶς διότι μᾶς ἐξέλεξε καὶ μᾶς ἐκάλεσε πρὸς σωτηρίαν αἰώνιον.

«Ὦ Κύριε, μᾶς ἐδημιούργησες διὰ τὸν ἑαυτόν Σου, καὶ αἱ καρδίαι μας

δὲν ἔχουν ἀνάπαυσιν ἕως οὗ εὕρουν ἀνάπαυσιν εἰς Σέ», ἰδοὺ πῶς εἷς μέγας Χριστιανὸς τοῦ 4ου αἰῶνος (ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος) περιέγραψε τὴν ἀλήθειαν αὐτήν.

Ἡ ἱστορία ὅλων τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ μέχρι τῶν Προφητῶν καὶ ἀπὸ τῶν Προφητῶν μέχρι τοῦ τελευταίου τέκνου τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ζωήν των. Ἔρχεται ὁ Λόγος του ὡς πρόσκλησις καὶ ὡς προσταγή, ὡς διεκδίκησις κτήματος, ὡς ἐντολὴ Κυριάρχου πρὸς ὑπηρέτην. Καὶ ἐκεῖνος ὅστις ἤκουσε τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, γνωρίζει μὲ πεποίθησιν, τὴν ὁποίαν οὐδεμία δύναμις ἄλλη δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἢ νὰ ἀπαλείψῃ, γνωρίζει ὅτι ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ὑπηρετήσῃ.

Ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἡ ἐνέργειά Του σείει ἐσωτερικῶς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ καὶ ἀκολουθεῖ ἐλευθέρως, ἡ θέλησίς του μεταβάλλεται εἰς ὄργανον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

«Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ εἶμαι ὅ,τι εἶμαι,» εἶναι ἡ κοινὴ ὁμολογία τοῦ πιστοῦ.

Ὁ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς τὸ γνωρίζει ἐκ πείρας. Ἓν βλέμμα εἰς τὸ παρελθὸν θὰ μᾶς πείσῃ νὰ ἀναφωνήσωμεν: «Ὁ Κύριος ἔχει ἐκτελέσει ὅλα τὰ περὶ ἐμοῦ», ὁ Κύριος μὲ ὡδήγησε, μὲ ἐπροστάτευσεν, ἐφανέρωσε τὴν ἀλήθειάν Του, ἀνεγέννησε τὴν καρδίαν μου· ὁ Κύριος μὲ ἔσωσεν».

Ὁ ἴδιος Κύριος, ὁ ὁποῖος περιήρχετο τὴν Γαλιλαίαν καὶ Ἰουδαίαν ἐκλέγων καὶ συλλέγων τοὺς μαθητάς Του, περιερχόμενος τὰ πέρατα καὶ τὰς γωνίας τῆς γῆς, μᾶς ἐκάλεσε. Δὲν ἐξελέξαμεν ἡμεῖς Αὐτὸν πρῶτοι, ἀλλ' Ἐκεῖνος ἐξέλεξεν ἡμᾶς. Δὲν ἠγαπήσαμεν ἡμεῖς πρῶτοι τὸν Θεὸν ἀλλ' Ἐκεῖνος ἠγάπησεν ἡμᾶς. «Ἐνῷ ἡμεῖς ἔτι ἤμεθα ἁμαρτωλοί, ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν». Ἡ ἰδική μας ἀγάπη ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὴν ἰδικήν Του ἀγάπην, ἡ ὁποία προεπορεύθη καὶ εἰργάσθη πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Ἀγαπητοί, ἐὰν εὑρισκώμεθα ἐδῶ, εὑρισκόμεθα χάριτι ἰδικῇ Του. Ἐλευθέραν ἀπόφασιν ἐκάμαμεν, ἀλλ' ἦτο τὸ ἅγιόν Του Πνεῦμα, ὅπερ ἔβαλε μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης Του καὶ μᾶς εἵλκυσε πρὸς Αὐτόν. Ἐὰν δὲν ἦναι ἔτσι, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἑαυτούς : Τί μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ; Τί μᾶς ὡδήγησεν ὄπισθεν τοῦ Χριστοῦ ;

—«Διατί εἶσαι Χριστιανός ;» ἠρώτησαν ἓν πιστὸν τέκνον τοῦ Θεοῦ.

—«Δὲν ἐμπορῶ νὰ κάμω ἀλλοιῶς !» ἦτο ἡ ἀπάντησίς του. Δὲν «ἐμπορῶ νὰ περιφρουρήσω τὸ οὐράνιον δῶρον ποῦ μοῦ προσεφέρθη—δὲν ἔχω τὴν δύναμιν νὰ ἀπορρίψω τὴν ἀγάπην ποῦ ἐφανερώθη εἰς τὸν Γολγοθᾶ. Ἀγαπῶ Ἐκεῖνον ὅστις μὲ ἠγάπησε μέχρι θανάτου· ἀκατανίκητος δύναμις ἑλκύει τὴν ψυχήν μου πρὸς τὰ ἐκεῖ».

—«Κύριε, ποῦ ἀλλοῦ νὰ ὑπάγωμεν ; λόγους ζωῆς αἰωνίου ἔχεις...»

Εἰς τὴν Θείαν προέλευσίν του ὀφείλει τὸ Εὐαγγέλιον τὴν δύναμίν του. Εἶναι Εὐαγγέλιον Θεοῦ καὶ οὐχὶ ἀνθρώπων. Εἶναι Εὐαγγέλιον δυνάμεως, ἡ ὁποία ἔσεισεν αὐτοκρατορίας καὶ κατενίκησεν ἰσχυροὺς ἐχθρούς. Εἶναι ἡ φωνὴ Ἐκείνου ὁ ὁποῖος εἶπεν : «Ἐδόθη εἰς ἐμὲ πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς !

Μὴ φοβῆσθε· ἐν τῷ κόσμῳ θέλετε ἔχει θλῖψιν, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ ἐνίκησα τὸν κόσμον!»

Ὅταν μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν θερμόαιμος ἄπιστος—ἀπὸ ἐκείνους τοὺς θερμοαίμους ποῦ μὲ θρησκευτικὸν φανατισμὸν κατεδίωκον τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ, εἶπεν εἰς ἕνα εὐσεβῆ χωρικόν:

—«Θὰ καταστρέψωμεν κάθε τι ποῦ ἐνθυμίζει τὰς προλήψεις σας καὶ τὴν πίστιν σας εἰς Θεόν», ἔλαβε τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν:

—«Δὲν ἐμπορεῖται ὅμως νὰ ἐξαλείψητε τοὺς ἀστέρας ἀπὸ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ! αὐτοὶ διηγοῦνται εἰς ἡμᾶς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ!»

«Ἐγεννήθητε οὐχὶ ἐκ φθαρτοῦ σπέρματος ἀλλ' ἀφθάρτου», «οἵτινες οὐχὶ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν».

Οἱοσδήποτε πιστὸς ἐρωτώμενος πῶς ἔγινε Χριστιανὸς ἰδοὺ πῶς ἀπαντᾷ:

«Ἐβάδιζα τὸν δρόμον μου, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος, ἀμέριμνος. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ. Μίαν ἡμέραν εὑρέθην ἀντιμέτωπος μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ζῶντα Σωτῆρα, τὸν ὁποῖον τὸ Εὐαγγέλιον παρουσιάζει. Μὲ ἐσταμάτησε. Τὸ βλέμμα του, γλυκὺ ἀλλ' ἐξερευνητικόν, προσηλώθη ἐπάνω μου. Ὁ Λόγος του ἀντήχησεν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε μία πάλη ἐδημιουργήθη ἐντός μου—ἔντονος πάλη ζωῆς καὶ θανάτου, δίλημμα νὰ ἐκλέξω μεταξὺ Χριστοῦ καὶ κόσμου, προσκαίρων καὶ αἰωνίων, ἁμαρτίας καὶ καθαρότητος. Ὅταν ὁ ἀγὼν ἔληξε μὲ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, εὑρῆκα τὸν ἑαυτόν μου ἑκούσιον δοῦλον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπολαμβάνοντα ἐλευθερίαν καὶ νίκην. Ἀφοῦ δὲ ὁ δεσμός μου μὲ τὸν Ἰησοῦν ἐστερεώθη, ἐπληροφορήθην ὅτι μὲ ἐξέλεξεν ὡς ἕνα ἐκ τῶν ἰδικῶν Του πρὸ τῶν αἰώνων. «Δὲν ἐξελέξατε σεῖς ἐμέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξέλεξα ὑμᾶς».

Πρὸς ποῖον σκοπὸν ἡ ἐκλογή;

Ἐκλέγεται εἷς δήμαρχος διὰ ποῖον σκοπόν; διὰ νὰ φροντίζει τὰ τῆς πόλεως. Εἷς διδάσκαλος, διὰ νὰ διδάσκῃ, εἷς ἀστυφύλαξ διὰ νὰ φρουρῇ τὴν τάξιν. Διὰ ποῖον σκοπὸν ὁ Κύριος ἐκλέγει τοὺς ἰδικούς του; ***Διὰ νὰ φέρουν καρπόν.*** «Ἐγὼ ἐξέλεξα σᾶς καὶ σᾶς διέταξα, διὰ νὰ ὑπάγετε σεῖς καὶ νὰ φέρητε καρπόν». Ὅταν ὁ γεωργὸς φυτεύῃ ἀμπελῶνα, ἀναμένει καρπόν. Καὶ τὸ φύλλωμα καλὸν εἶναι, καὶ τὸ ἄνθος ὡραῖον, ὡς καὶ ἡ σκιὰ τοῦ δένδρου χρήσιμος. Καρπὸς ὅμως εἶναι ὁ σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον τὸ δένδρον φυτεύεται. Ὅταν ναυπηγῆται πλοῖον, ναυπηγεῖται μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξαποσταλῇ εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος—αὐτὸς εἶναι ὁ προορισμός του. Καὶ ὅταν ὁ Κύριος προσκαλῇ καὶ σώζῃ ἕνα ἄνθρωπον, τὸν ἐξαποστέλλει εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος τῆς ζωῆς, νὰ ἀντιμετωπίσῃ τρικυμίας, νὰ διασχίσῃ ἀγνώστους χώρας καὶ οὕτω νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προορισμόν του. Ὅταν φυτεύῃ τὸν σπόρον τῆς ἀληθείας εἰς τὰς ψυχάς μας, ἀναμένει ὁ σπόρος αὐτὸς νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ φέρῃ καρπόν. Δὲν ἀρκεῖται ὁ Κύριος μὲ τὸ πλούσιον φύλλωμα τῶν ὡραίων μας λόγων, οὔτε μὲ τὰ ἄνθη τῶν καλῶν μας διαθέσεων καὶ ἀποφάσεων. Ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ καρπόν. Καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, καρπὸν Πνεύματος Ἁγίου. Ὁ μέγας Εὐαγγελιστὴς Μούδη, τοῦ

τοῦ ὁποίου ἑορτάζεται ἐφέτος ἡ ἑκατονταετηρὶς εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Μεγ. Βρεττανίαν, ἐσυνείθιζε νὰ λέγῃ τὸ ἑξῆς μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ δυνατῶν παραδειγμάτων του : «Ἔχω εἰς τὸν κῆπόν μου δύο ἀχλαδιές. Ἡ μία φυτευμένη εἰς τὸ ἄκρον τοῦ περιβόλου, εἶναι ὡραία ὡς δένδρον, μὲ τοὺς κλώνους ὑψωμένους ὑπερήφανα πρὸς τὸν ἀνοικτὸν οὐρανόν, μὲ φύλλωμα πλούσιον. Οἱ διαβάται τὴν βλέπουν καὶ ἀσφαλῶς μὲ ζηλεύουν διὰ τὸ ὡραῖον δένδρον ποῦ ἔχω. Καρπὸν ὅμως δὲν βλέπω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀχλαδιά. Ἡ ἄλλη εἶναι ἀφανής, εἰς μίαν γωνίαν τοῦ κήπου μου. Κανεὶς ἀπ' ἔξω δὲν τὴν βλέπει. Δὲν ὑψώνονται οἱ κλάδοι της ὑπερήφανα, οὔτε ἔχει φύλλωμα πυκνόν. Εἶναι ὅμως φορτωμένη καρπὸν καὶ γέρνει διαρκῶς ὑπὸ τὸ βάρος, πρὸς τὸ ἔδαφος. Ἀγαπῶ τὴν δευτέραν. Αὐτὴ ὡς δένδρον ἐκτελεῖ τὸν προορισμὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐφυτεύθη. Κάμνει καρπόν».

Εἶναι καὶ ἕνα ἄλλον σημεῖον εἰς τὸ ἐδάφιόν μας, ποῦ ἀξίζει νὰ τὸ προσέξωμεν.

Ὁ Κύριος ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ ***εἶδος τοῦ καρποῦ***, τὴν ποιότητα τῆς παραγωγῆς : «Διὰ νὰ κάμητε καρπὸν καὶ ***ὁ καρπός σας νὰ μένῃ***. Ὑπάρχουν καρποί, οἱ ὁποῖοι σαπίζουν, φθείρονται μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Ἀλλ' ὁ Κύριος μᾶς προορίζει διὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ ὁ καρπός, τὸν ὁποῖον καλούμεθα νὰ φέρωμεν, πρέπει νὰ ἦναι καρπὸς ***αἰώνιος***, καρπὸς ὁ ὁποῖος νὰ μένῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Ὁ κόσμος παρέρχεται, ὁ πλοῦτος ἐξαφανίζεται, ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων σβύνει. Ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἄφθαρτα καὶ ἀμάραντα εἶναι τὰ αἰώνια ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος ὑπόσχεται εἰς τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτόν. Τῆς ἰδίας ποιότητος ἀπαιτεῖ νὰ ἦναι ὁ καρπὸς τῆς ζωῆς των. Ζητεῖ χαρακτῆρα ἀδαμάντινον, πεποιθήσεις ἀκλονήτους, μαρτυρίαν εἰλικρινῆ τοῦ ὀνόματός Του ἐν τῷ κόσμῳ. Πιστότητα ἄνευ δισταγμῶν, ἀγάπην ἀνυπόκριτον, ἀναμονὴν θριαμβεύουσαν, ἐλπίδα ζῶσαν καὶ μένουσαν.

Ὑπάρχει ἐν τούτοις κάτι τὸ παράδοξον εἰς τὴν Θείαν ἐκλογήν. Ὑψηλὸς εἶναι ὁ σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον ἐκλέγει. Μία τοιαύτη ἐκλογή, προερχομένη ἀπὸ οὐράνιον Ἄρχοντα, τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλευόντων καὶ τὸν Κύριον τῶν Κυριευόντων, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς τὰ εὐγενέστερα καὶ ἀριστοκρατικώτερα στοιχεῖα, πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους καὶ σοφωτέρους. Καὶ ὅμως «Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξέλεξεν ὁ Θεός, διὰ νὰ καταισχύνῃ τοὺς σοφοὺς καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξέλεξεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξέλεξεν ὁ Θεὸς καὶ τὰ μὴ ὄντα διὰ νὰ καταργήσῃ τὰ ὄντα. Διὰ νὰ μὴ καυχηθῇ οὐδεμία σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ» (Α'. Κορινθ. α'. 27—29).

Παράδοξον ἀλλὰ καὶ παρήγορον δι' ἡμᾶς, ἀδελφοί. Ὅταν ἀμφιβολίαι ἐγείρωνται εἰς τὸν νοῦν μας, περὶ τοῦ ἂν ὁ Θεὸς μᾶς ἔχῃ περιλάβει μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων Του, ὅταν ἀντιλαμβανώμεθα ὅτι εἴμεθα οἱ πλέον ἀκατάλληλοι διὰ τὴν αἰωνίαν κληρονομίαν, τότε ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Κύριος ἐκάλεσε τοὺς πλέον ἀσήμους, τοὺς πλέον ταπεινοὺς διὰ τὴν Βασιλείαν Του. Ἂς σπουδάσωμεν λοιπὸν νὰ κάμωμεν βεβαίαν τὴν κλῆσιν καὶ τὴν ἐκλογήν μας καὶ ἂς ἀποδώσωμεν ὅλην τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν εἰς τὸν Θεόν!

Μιχ. Κυριακάκης.

ΤΟ ΤΙΜΙΟΝ ΑΙΜΑ

«Ἐξεύροντες ὅτι δὲν ἐλυτρώθητε... διὰ φθαρτῶν, ἀργυρίου ἢ χρυσίου, ἀλλὰ διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου». (Α'. Πετρ. α'. 18 - 19)

Ἀπὸ πᾶσαν σελίδα τοῦ Θείου Λόγου ἐκπέμπεται φωτεινὴ ἡ μεγάλη καὶ αἰώνιος ἀλήθεια περὶ τῆς προσφερομένης εἰς τὸν ἄνθρωπον δωρεὰν συγχωρήσεως. Ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν εἰς τὴν ὕπαρξιν ἑκάστου ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία, εἶναι τοιαύτη καὶ τοσαύτη, ὥστε οὐδεμία ἀνθρωπίνη προσπάθεια διὰ τὴν ἀπόκτησιν συγχωρήσεως καὶ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἐνοχῆς νὰ δύναται, ἔστω καὶ πόρρωθεν, νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἰδεῶδες, τοῦ ὁποίου ἐν τούτοις ἔχει τόσην ἀνάγκην ἑκάστη ψυχή. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ συγχώρησις καὶ ἡ λύτρωσις ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὰ ὁποῖα οὗτος μόνον διὰ τῆς πίστεως δύναται νὰ οἰκειοποιηθῇ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ. Ἡ εὐλογητὴ ἐπὶ τοῦ ζητήματος διακήρυξις τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι: «Κατὰ χάριν εἴσθε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίσττως· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπὸ σᾶς· Θεοῦ τὸ δῶρον» (Ἐφεσ. β'. 8). Καὶ ἐπὶ τῆς διακηρύξεως ταύτης ἐστηρίχθη διὰ μέσου τόσων αἰώνων ἡ πίστις τῶν λελυτρωμένων τοῦ Κυρίου καὶ ἐξ αὐτῆς ἐπήγασεν ἡ ἀκύμαντος εἰρήνη τῶν πιστῶν μετὰ τοῦ Οὐρανίου Πατρός.

Ἀλλ' ἐνῷ ἀπολαμβάνομεν τῆς μεγάλης ταύτης δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐνῷ ἀκούομεν νὰ ἠχῇ εἰς τὰ ὦτά μας ἡ χαρμόσυνος ἀγγελία τῆς κατὰ χάριν σωτηρίας, ἂς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν ἐξησφαλίσθη ποτὲ μὲ τόσον μεγάλην τιμήν, ὅσον ἡ δωρεὰ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

Δι' ἡμᾶς τοὺς λαμβάνοντας, ἡ προσφορὰ τῆς ἀπολυτρώσεως ἀποτελεῖ δωρεάν. Ἀλλὰ δι' Ἐκεῖνον, ὅστις τὴν προσφέρει, ἡ ἐξασφάλισις τῆς συγχωρήσεως ἀπήτησε ***τὴν καταβολὴν τιμήματος***, διὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει συγκριτικὴ μονὰς οὔτε εἰς τὸν ὑλικὸν οὔτε εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον. Περὶ τοῦ τιμήματος τούτου ὁμιλῶν ὁ Πέτρος εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐδάφια, καθιστᾷ προσεκτικοὺς τοὺς πρὸς οὓς ἀπευθύνεται Χριστιανούς, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡμᾶς, ὥστε νὰ ἐκτιμήσωμεν καταλλήλως καὶ ἐπαξίως τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῶν ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας, ἥτις δὲν ἐπετεύχθη διὰ φθαρτῶν πραγμάτων, ὁσονδήποτε πολύτιμα καὶ ἂν ἦναι ταῦτα, ὅπως τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον, ἀλλὰ διὰ τοῦ ***τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ***, ὡς Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου, ἄραντος ἐφ' Ἑαυτὸν τὸ φορτίον τῆς ἰδικῆς μας ἐνοχῆς. Τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε καὶ εἶναι τὸ νόμισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξηγοράσθη ὁ πεπωλημένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἄνθρωπος. Τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐδόθη ὡς λύτρον εἰς τὴν Θείαν δικαιοσύνην, ἵνα συγκατανεύσῃ αὕτη, ἀφοῦ ἱκανοποιήθη ἐξ ὁλοκλήρου, νὰ ἀπολύσῃ ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς αἰωνίου καταδίκης τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον. Δικαίως δὲ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει τοιοῦτον αἷμα ἀπολυτρώσεως καὶ καθαρισμοῦ, ***τίμιον αἷμα***. Ἡ λέξις ***τίμιος***, λαμβανομένη ἐπὶ πραγμάτων ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐσήμαινε τὴν ἀξίαν καὶ πολυτιμότητα τούτων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν λέξιν ***εὔωνος***, ἥτις

ἐσήμαινε τὰ ἐξηυτελισμένης ἢ ἐλαχίστης ἀξίας πράγματα. Κατὰ ταῦτα τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ χαρακτηρίζεται ὡς τίμιον διὰ τὴν ἔξοχον πολυτιμότητα, τὴν ὁποίαν κατέχει καὶ τὴν ἀνυπολόγιστον ἀξίαν, τὴν ὁποίαν προσλαμβάνει ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς λυτρωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐν τῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου. Ἂς ἴδωμεν κατωτέρω μερικοὺς ἀπὸ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες δικαιολογοῦν τὴν τοιαύτην ἀνεκτίμητον ἀξίαν αὐτοῦ.

Α′. ***Τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι πολύτιμον, διότι εἶναι μοναδικόν.***

Εἷς ἐκ τῶν ὅρων, οἵτινες πρέπει νὰ χαρακτηρίζουν τὸ ὑλικὸν νόμισμα εἶναι, κατὰ τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν, ἡ κατασκευὴ αὐτοῦ ἐκ σπανίου μετάλλου. Ὁ ὅρος οὗτος ἐκπληροῦται καθ᾽ ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν εἰς τὸ καταβληθὲν τίμημα τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀπὸ τὴν καταδίκην τῆς ἁμαρτίας. Ὄχι δὲ μόνον ἐκπληροῦται ἀλλὰ καὶ ὑπερακοντίζεται, διότι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου, ὡς ἠθικοῦ πλέον νομίσματος, ἐξηγοράσθη ὁ ἁμαρτωλός, δὲν εἶναι ἁπλῶς σπάνιον μεταξὺ ἐλαχίστων ἄλλων τοιαύτης χρησιμότητος νομισμάτων, ἀλλ᾽ εἶναι ἐντελῶς μοναδικὸν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἡ προσβληθεῖσα συνεπείᾳ τῆς ἁμαρτίας δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ἦτο καὶ εἶναι ἡ μόνη ἁρμοδία νὰ καθορίσῃ τὸ τίμημα, ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τοῦ ὁποίου θὰ ἐδέχετο νὰ ἀπαλλάξῃ τῆς ἐνοχῆς τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον. Ὁ Θεὸς μόνος ἠδύνατο νὰ ἀπαιτήσῃ ἱκανοποίησιν, κατόπιν τῆς ὁποίας νὰ προσδεχθῇ τὸν ἁμαρτωλόν—ἱκανοποίησιν συνισταμένην ἀπαραιτήτως εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς ἁμαρτίας ἐκ τῆς ζωῆς καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ φέροντος αὐτήν. Τὸν καθορισμὸν τοῦτον τοῦ ἀντιλύτρου τῶν ψυχῶν ἡμῶν ὁ Θεὸς διεκήρυξε διὰ τοῦ λόγου Του λέγων: «Πάντες ἥμαρτον σαὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· δικαιοῦνται δὲ δωρεάν, μὲ τὴν χάριν Αὐτοῦ, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τὸν ὁποῖον ***ὁ Θεὸς προέθετο μέσον ἐξιλεώσεως διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ»*** (Ρωμ. γ′. 23—25). Ὁ Θεὸς καθώρισε τὴν τιμὴν τῆς δικαιώσεως, καὶ πρὸς τοῦτο προέθετο τὸν Μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱὸν ὡς τὸ μοναδικὸν μέσον ἐξιλεώσεως, ὑψωθέντα πρὸς τοῦτο ἐν τῇ ἀνθρωπότητί του εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Γολγοθᾶ. Ἡ ἀπολύτρωσις εἶναι διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸν τίμημα, ἔναντι καταβολῆς τοῦ ὁποίου ἐξιλεώθη ἡ Θεία δικαιοσύνη καὶ εὗρε τρόπον καὶ βάσιν συγχωρήσεως παρὰ τῷ Θεῷ ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος. Τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι αἷμα καθαρισμοῦ, τὸ ὁποῖον λαλεῖ καλλίτερον παρὰ τὸ τοῦ Ἄβελ καὶ ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἐκείνην θυσίαν, ἥτις δύναται νὰ ἀφαιρῇ ἁμαρτίας —πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον οὔτε τὸ αἷμα τῶν τυπικῶς προσφερομένων ταύρων καὶ τράγων ἠδύνατο νὰ πράξῃ, οὔτε οἱ ἱερεῖς τῆς Παλαιᾶς Οἰκονομίας νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τοὺς καταφεύγοντας πρὸς αὐτοὺς διὰ προσφορὰν θυσίας ὑπὲρ αὐτῶν (Ἑβρ. ι′ 4, 11). Ὁ Χριστὸς ὅμως προσέφερεν ἐφάπαξ μίαν θυσίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν καὶ ἐκάθησε διὰ παντὸς ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς μιᾶς ταύτης θυσίας ἀπέκτησεν ὑπὲρ ἡμῶν αἰωνίαν λύτρωσιν (Ἑβρ. θ′. 12) καὶ συνεπείᾳ τούτου ἡ διακήρυξις τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅτι «δὲν ὑπάρχει δι᾽ οὐδενὸς ἄλλου ἡ σωτηρία· διότι οὔτε ὄνομα ἄλλο εἶναι ὑπὸ τὸν οὐρανὸν δεδομένον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, διὰ

τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ σωθῶμεν» (Πράξ. δ'. 12). Ἀληθῶς πολύτιμον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, διότι εἶναι αἷμα καθαρισμοῦ μοναδικὸν ὑπὸ τὸν οὐρανόν.

Β'. ***Τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι πολύτιμον, διότι εἶναι ἀποτελεσματικόν.***

Ἡ Γραφὴ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὡς μέσου ἐξιλεώσεως ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως καὶ ἀναπτύσσει ὅλους ἐκείνους τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ αἷμα τοῦτο ἦτο ἀνάγκη νὰ ρεύσῃ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Ἀλλὰ δὲν ὁμιλεῖ ὀλιγώτερον περὶ τῶν πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ἔσχεν ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς πνευματικῆς θέσεως ἐκείνων, οἵτινες ἐνεπιστεύθησαν εἰς τὴν ἱλαστήριον δύναμιν τοῦ αἵματος τούτου. Ὅτε ὁ Θεὸς παρήγγειλε διὰ τοῦ Μωϋσέως τὴν θυσίαν τοῦ πασχαλινοῦ ἀρνίου, διέταξεν ὅπως ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτοῦ βάλῃ ἕκαστος Ἰσραηλίτης ἐπὶ τοὺς δύο παραστάτας καὶ ἐπὶ τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας τῆς οἰκίας του. Ὁ σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἦτο διὰ σημεῖον ἐπὶ τῶν οἰκιῶν, εἰς τὰς ὁποίας κατῴκουν οἱ Ἰσραηλῖται, οὕτως ὥστε κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐξολοθρεύσεως τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων, ὁ ἐξολοθρευτὴς ἄγγελος νὰ ἴδῃ τὸ αἷμα καὶ νὰ παρατρέξῃ τὰς Ἰσραηλιτικὰς οἰκίας (Ἐξόδου ιβ'.). Ἡ ὑποταγὴ εἰς μίαν διαταγὴν σχετικῶς μὲ τὸ αἷμα τοῦτο, εἶχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν διάσωσιν ἐκείνων οἵτινες συνεμορφώθησαν πρὸς αὐτήν. Τὸ αἷμα τοῦ πασχαλινοῦ ἀρνίου ἦτο ἀποτελεσματικὸν πρὸς σωτηρίαν ἐκ τοῦ ὀλέθρου.

Ἀσύγκριτον ἀποτελεσματικότητα παρουσιάζει τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ διακήρυξις τῆς Γραφῆς περὶ τούτου εἶναι ὅτι τὸ «αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας» (Α'. Ἰωάν. α'. 7). Ὁ καθαρισμὸς παρίσταται ὡς πραγματικότης ἀδιαφιλονείκητος καὶ εἶναι καθαρισμὸς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας γνωστῆς ἢ ἀγνώστου, μικρᾶς ἢ μεγάλης.

Τὸ ἐδάφιον τοῦτο ὑπῆρξε τὸ μέσον τῆς ἀναπαύσεως μυριάδων ψυχῶν. Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ἁμαρτωλοῦ εἰς τὸ μέγα γεγονὸς ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐχύθη ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὑπὲρ αὐτοῦ, εἶναι τὸ αἴσθημα τῆς ἀσφαλείας ἐν τῇ καρδίᾳ του καὶ ἡ βαθυτάτη εἰρήνη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πλημμυρεῖ ἡ ψυχή του. Ἡ Χριστιανικὴ συνείδησις ἀποτελεῖ παράδοξον φαινόμενον ἀνεξήγητον εἰς τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὅταν τις ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν δραστικὴν λυτρωτικὴν δύναμιν τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τότε μανθάνει τὸ μυστικὸν τῆς ἀναπαύσεως, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ὁ Χριστιανὸς καὶ εἰς τὰς δυσκολωτέρας περιστάσεις τῆς ζωῆς του. Τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀσκεῖ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τόσον ἐπὶ τῶν διαθέσεων ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Τί δὲν θὰ ἔδιδον πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ μικρὰν μόνον δόσιν ἐκ τῆς εἰρήνης, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς χαρᾶς ποῦ αἰσθάνονται οἱ ἐμπιστευόμενοι εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ; Ζητοῦν τὰ θεῖα ταῦτα δῶρα καὶ δὲν τὰ εὑρίσκουν πουθενά. Ἓν ὅμως βλέμμα εἰς τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ τὰ ἐξασφαλίζει αὐτοστιγμεὶ καὶ διὰ παντός. Τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐπιδρᾷ ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅσοι ἤδη ἐδοκίμασαν τὴν χαρὰν τῆς ἐν αὐτῷ ἀπολυτρώσεως, ὁμολογοῦν εὐγνωμόνως ὅτι τὸ αἷμα τοῦτο εἶναι ἐξόχου πολυτιμότητος ὡς ἐκ τῶν εὐλογητῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ἔσχεν ἐν τῇ ζωῇ των.

Γ'. *Τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι πολύτιμον, διότι εἶναι τὸ ἴδιον Αὐτοῦ αἷμα.*

Ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη λεπτομέρεια, ἂν καὶ ὑπονοεῖται εἰς τὴν ἔκφρασιν «αἷμα τοῦ Χριστοῦ», ἔχει τοῦτο τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι προσηλώνει τὰς σκέψεις μας μετὰ περισσοτέρας προθυμίας καὶ συγκινήσεως εἰς τὸ πρόσωπον Ἐκείνου ὅστις εἶναι ὁ Ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Ἡ Γραφὴ τονίζει ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀπολυτρώσεώς μας δι' αἵματος τράγων καὶ ταύρων, ὅπως συνέβαινε μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης, ἀλλ' εἰσῆλθε ***διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἵματος*** (Ἑβρ. θ'. 12). Ὁ Κύριος ἡμῶν δὲν ἐθυσίασε τὰ πολύτιμά του ὑπὲρ ἡμῶν, δὲν μετεβίβασε τὰς ἁμαρτίας μας εἰς τρίτους, δὲν ἐπεδίωξε τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν διὰ μερικῆς θυσίας τῶν εὐκαιριῶν Του, τῆς θέσεώς Του, τῆς δόξης Του. Προκειμένου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀντιπρόσωπος ἡμῶν ἐνώπιον Αὐτοῦ, εἰσῆλθε διὰ τῆς προσφορᾶς ***Ἑαυτοῦ,*** διὰ τοῦ ἰδίου Αὐτοῦ αἵματος, ἀφοῦ παρέδωκε τὴν ζωὴν Αὐτοῦ εἰς θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐσκέφθημεν ἆρά γέ ποτε αὐτὴν τὴν μικρὰν λεπτομέρειαν, τὴν ὁποίαν τονίζει ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ; Ἐσκέφθημεν περὶ τῶν σχοινίων τῆς ἀγάπης, μὲ τὰ ὁποῖα δεδεμένη προσηνέχθη ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου; Πόσον ἔξοχος καὶ ἀπερίγραπτος ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς! ***Τὸ ἴδιον Αὐτοῦ αἷμα!*** Τοῦτο καὶ οὐχὶ ἄλλο ἔχυσε ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐνέχει ταύτην τὴν πολυτιμότητα ὅτι ἐκεῖ ἐχύθη αἷμα ἀθῷον ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν. Καὶ τὸ αἷμα ἐκεῖνο ἦτο τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ —τὸ ἴδιον Αὐτοῦ αἷμα! Οὐδεμία ἀνθρωπίνη γνῶσις δύναται νὰ συντρίψῃ τὴν καρδίαν τόσον, ὅσον ἡ γλυκυτάτη ἱστορία τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἰδίου Χριστοῦ ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὁ Πέτρος συνιστᾷ νὰ διάγωμεν μετὰ φόβου τὸν καιρὸν τῆς ἐπιγείου παροικίας μας· καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ δικαίου, τὸ ὁποῖον περικλείει ἡ σύστασίς του, ὑπενθυμίζει τὸ μέσον τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν διὰ τοῦ πολυτίμου αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀντίθετος διαγωγὴ θὰ ἦτο παραγνώρισις τῆς ἐξόχου ἀξίας τοῦ αἵματος τούτου καὶ περιφρόνησις τῆς μεγάλης καὶ ἀνεκφράστου θυσίας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ὁ σκοπός, δι' ὃν ἐβάστασε τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐν τῷ σώματι Αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου—κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸς—εἶναι ὅπως ζήσωμεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ ἀποθανόντες ἔναντι τῆς ἁμαρτίας (Α'. Πετρ. β'. 24). Ἀλλ' ὅταν ὁ σκοπὸς οὗτος ἀποτυγχάνῃ ἐν τῇ ζωῇ μας, τότε καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ἡμῶν καταπατεῖται ὡς πρὸς ἡμᾶς. Εἰς τοιαύτην θλιβερὰν περίπτωσιν ἔχει ἐφαρμογὴν ἡ διακήρυξις τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐν Ἑβρ. ι'. 28—29: «Ἐάν τις ἀθετήσῃ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως, ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, ἀποθνήσκει χωρὶς ἔλεος· πόσον, στοχάζεσθε, χειροτέρας τιμωρίας θέλει κριθῇ ἄξιος ὁ καταπατήσας τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ νομίσας κοινὸν τὸ αἷμα τῆς διαθήκης μὲ τὸ ὁποῖον ἡγιάσθη, καὶ ὑβρίσας τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος;» Εἰς τὴν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαν τελετὴν τοῦ πασχαλινοῦ ἀρνίου ἐλέχθη ὅτι μὲ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ χρισθῶσιν οἱ παραστάται καὶ τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας τῆς οἰκίας. Ἄς προσέξωμεν εἰς τὴν λεπτομέρειαν ὅτι δὲν περιλαμβάνεται τὸ κατώφλιον. Ἐπὶ τοῦ

κατωφλίου δὲν ἔπρεπε νὰ τεθῇ αἷμα. Καὶ τοῦτο διότι αἷμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐχρησίμευε μετ᾿ οὐ πολὺ εἰς τὸν ἐξολοθρευτὴν ἄγγελον ὡς δείκτης ἀπομακρύνσεως, διὰ νὰ μὴ πατάξῃ Ἰσραηλίτας, δὲν ἔπρεπε νὰ καταπατῆται τιθέμενον καὶ ἐπὶ τοῦ κατωφλίου. Πόσον μᾶλλον ἡμεῖς σήμερον πρέπει νὰ ἤμεθα προσεκτικοὶ καὶ νὰ ἀποδίδωμεν τὸν ἐμπρέποντα σεβασμὸν εἰς τὸ αἷμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, μὲ τὸ ὁποῖον ἡγιάσθημεν, ὥστε νὰ μὴ καταπατήσωμεν ποτὲ τοῦτο καὶ νὰ μὴ καταστήσωμεν τοῦτο κοινὸν καὶ ἀνεπιθύμητον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἀναξίας διαγωγῆς ἡμῶν;

Ἂς μὴ λησμονήσωμεν ποτὲ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ —τίμιον διὰ τοὺς ἐξόχους χαρακτῆρας, τοὺς ὁποίους παρουσιάζει. Αὐτὸ ἂς ἦναι τὸ θέμα ἡμῶν καὶ τὸ καύχημα ἡμῶν. Αὐτὸ ἂς ἐμπνέῃ τὴν ζωήν μας, τὴν δρᾶσίν μας, τὰ κηρύγματά μας καὶ τὴν λατρείαν μας. Τοιουτοτρόπως δὲν θὰ ὑστερήσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ Αἷμα τοῦτο τὴν πολυτιμότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει, καὶ νὰ καταστήσωμεν αὐτὸ ἀγαπητὸν εἰς τοὺς πέριξ ἡμῶν ἀνθρώπους, ἵνα προσέλθωσι καὶ καθαρισθῶσιν ἐν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.

Χανία **Γ. Ε. Π.**

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ

«Θέλω ὅπου εἶμαι ἐγὼ νὰ ἦναι καὶ ἐκεῖνοι μετ' ἐμοῦ». (Ἰωάν. ιζ'. 24).

Ὁ Οὐρανός.— Θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶχον τὴν ρητορικὴν δεινότητα ἑνὸς Δημοσθένους ἢ Περικλέους ἢ Χρυσοστόμου ἢ Βοσσουέτου, τὰς γνώσεις ἑνὸς φιλοσόφου, τὴν πνευματικότητα ἑνὸς ἐπιστηθίου μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἔκστασιν καὶ τὴν πεῖραν ἑνὸς Παύλου, διὰ νὰ πραγματευθῶ τὸ θέμα τοῦτο. Καίπερ ὅμως μὴ ἔχων τὰ προσόντα, τὰ ὁποῖα θὰ ἤθελον νὰ εἶχον, ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μοὶ ἀρνηθῆτε τὴν προσοχήν σας σήμερον ἐπὶ ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτοῦ.

Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν πολλὰ πράγματα περὶ τοῦ οὐρανοῦ, ὅσα δηλ. θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἐξεύρωμεν· διότι οὔτε οἱ ἐπαναφερθέντες εἰς τὴν ζωὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (ὡς ὁ Λάζαρος ἢ ὁ νεανίσκος τῆς Ναῒν ἢ τὸ θυγάτριον τοῦ Ἰαείρου) οὔτε οἱ ἀνυψωθέντες μέχρι τρίτου οὐρανοῦ (καθὼς ὁ Παῦλος) οὔτε οἱ διὰ πνευματικῶν ἐξάρσεων ἰδόντες ἢ ἀντιληφθέντες πολλὰ ἄλλα καὶ διάφορα (ὡς ὁ Ἰωάννης ἐν Πάτμῳ καὶ ὁ Ἡσαΐας), ἀφῆκαν περιγραφὰς τοῦ οὐρανοῦ. Ἑπομένως καὶ τὰ ὅσα θὰ εἴπωμεν σήμερον περὶ τοῦ οὐρανοῦ περιορίζονται εἰς μικράς τινας ἀναλαμπὰς ἐκ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, εἰλημμένας ἐκ τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν ἢ ὀπαδῶν Του, οἵτινες διὰ τῆς εἰς Αὐτὸν πίστεως εἰσέδυσαν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν λόγων Αὐτοῦ.

Ἡ γῆ, κατὰ τὰς κοσμογονικὰς θεωρίας τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τῶν Ἑβραίων ἰδιαιτέρως, ἦτο μία πλὰξ ἐπίπεδος, κάτωθεν τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν εἷς μέγας βυθὸς ἢ λάκκος, ὅπου μετέβαινον αἱ σκιαὶ τῶν τεθνεώτων, ἄνωθεν δὲ τῆς γῆς ἦτο ὁ

θόλος τῶν οὐρανῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατῴκουν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι Αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευον ὅτι μετέβαινον οἱ δίκαιοι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν διὰ νὰ ζῶσιν αἰωνίως. Ἦτο φυσικὸν νὰ θεωρῶσι τοὺς οὐρανοὺς ὡς θόλον ὑπεράνω τῆς γῆς καὶ στηριζόμενον ἐπὶ θεμελίων τινῶν, πιθανῶς στηλῶν εἰς τὰ ἀκρότατα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. «Τότε ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἔγινεν ἡ γῆ· τὰ θεμέλια τοῦ οὐρανοῦ ἐταράχθησαν καὶ ἐσαλεύθησαν, διότι ὠργίσθη» (Β΄. Σαμ. κβ΄. 8). «Ὅτε ἡτοίμαζε τοὺς οὐρανούς, ἐγὼ ἤμην ἐκεῖ· ὅτε περιέγραφε θόλον ὑπεράνω τοῦ προσώπου τῆς ἀβύσσου· ὅτε ἐστερέωνε τὸν αἰθέρα ἐπάνω· ὅτε ὠχύρωνε τὰς πηγὰς τῆς ἀβύσσου· ὅτε ἐπέβαλλε τὸν νόμον αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, νὰ μὴ παραβῶσι τὰ ὕδατα τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ· ὅτε διέταττε τὰ θεμέλια τῆς γῆς· τότε ἤμην πλησίον αὐτοῦ δημιουργοῦσα», κτλ. (Παροιμ. η΄. 27-29).

Οἱ Ἑβραῖοι, ὅπως ἄλλοι ἀρχαῖοι λαοί, ἐπίστευον εἰς περισσοτέρους τοῦ ἑνὸς οὐρανοῦ (Δευτ. ι΄. 14). Ἡ Ἰουδαϊκὴ φιλολογία ὁμιλεῖ περὶ ἑπτὰ οὐρανῶν. Ὁ ὑψηλότατος εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, τὸ Ἀβαρώθ. Ἂν καὶ διαφέρουν αἱ περιγραφαί, ἐπιστεύετο ὅμως ὅτι ὁ τρίτος οὐρανὸς ἦτο ὁ Παράδεισος. Εἰς τοῦτον εἶχεν ἀνέλθει ὁ Παῦλος (Β΄, Κορ. ιβ΄. 2).

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ὅμως εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὰς λεπτομερεῖς αὐτὰς περιγραφὰς Ἰουδαϊκῆς μᾶλλον ἀντιλήψεως, ἂν καὶ ἐν Ἐφέσ. ϛ΄. 12 ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ «πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις» (πρβλ. β΄. 2). Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ οὐρανοῦ ὡς θόλου ὑπεράνω τῆς ἐπιπέδου γῆς ὑπάρχει εἰς τὴν θρησκευτικὴν γλῶσσαν καὶ σήμερον ἀκόμη.

Βεβαίως αἱ Γραφικαὶ τυχὸν περιγραφαὶ τοῦ σχήματος, τῆς θέσεως, τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐπιστημονικαὶ ἀλλὰ μᾶλλον συμβολικαί. Πλεῖσται τοιαῦται περιγραφαὶ εὑρίσκονται εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου.

Ὁποία τις εἶναι ἡ ζωὴ ἢ ἐνασχόλησις τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ζώντων εἶναι κάτι ἔξω τοῦ κύκλου τῆς ἐρεύνης καὶ τοῦ καθορισμοῦ ἡμῶν ἐφ᾽ ὅσον, ὡς εἴπομεν, οὐδεὶς τῶν ἐπανελθόντων εἰς τὴν ζωὴν εἶπέ τι περὶ τούτων. Ὁ Παῦλος, ἀνελθὼν «μέχρι τρίτου οὐρανοῦ», μᾶς λέγει ῥητῶς ὅτι ἤκουσεν «ἀνεκλάλητα λόγια τὰ ὁποῖα δὲν συγχωρεῖται εἰς ἄνθρωπον νὰ λαλήσῃ» (Β΄. Κορ. ιβ΄. 4). Τί ἦσαν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἤκουσεν ὁ Παῦλος ; Δὲν γνωρίζομεν, ἀφοῦ δὲν μᾶς ἀνεκοίνωσε τίποτε περὶ αὐτῶν. Πάντως ὅμως θὰ ἦσαν πράγματα σοβαρά, πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο οἱ σύγχρονοί του καὶ δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι νὰ ἐννοήσωμεν. Ἐὰν ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος ἀντιπαρῆλθε μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν οἱ μαθηταί Του καὶ μάλιστα πράγματα σωτηριώδη, φαντάζεταί τις πόσον ὀλιγώτερον θὰ ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνάγονται εἰς μίαν ἔκλαμψιν ζωῆς πέραν τῆς προσκαίρου ταύτης ζωῆς. Ἐὰν τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς θαμβώνῃ τοὺς ὀφθαλμούς μας, πόσῳ μᾶλλον ἐκθαμβωτικὸν θὰ ἦτο τὸ ἡλιακὸν φῶς ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ πλησιάσωμεν εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀπόστασιν. Καὶ ἂν σήμερον βλάπτωνται οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀτενίζουν τὸν ἥλιον ἐκ τοιαύτης ἀποστάσεως, τί θὰ ἐγίνοντο ἂν ἦσαν ἐντὸς τοῦ ἡλίου.

Εἶναι καὶ τοῦτο ἔργον τῆς Θείας Προνοίας, διὰ νὰ διεγείρῃ περισσότερον τὴν περιέργειάν μας διὰ τὸν οὐρανόν, καὶ διὰ ταύτης νὰ προσκολλήσῃ ἡμᾶς εἰς

τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὰ τοῦ οὐρανοῦ· διότι μόνον τότε θὰ εὕρῃ ἡ Χριστιανική μας περιέργεια γόνιμον ἔδαφος νὰ καλλιεργηθῇ, ὅταν διὰ τῆς ζωῆς μας, διὰ τῶν ἀρχῶν μας, διὰ τοῦ χαρακτῆρός μας ἐνασχολούμεθα εἰς τὰ τοῦ οὐρανοῦ. Διότι τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ θὰ μείνουν αἰωνίως μυστήρια, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπέχῃ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ μόνου δυναμένου ν' ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν τὰ μυστήρια τῆς πέραν τοῦ τάφου ζωῆς.

I. Ἡ τοποθεσία τοῦ Οὐρανοῦ.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ καθορίσωμεν ποῦ κεῖται ὁ Οὐρανός, δηλαδὴ ὁ τόπος ὅπου ζοῦν τὰ πνεύματα τῶν ἀπερχομένων ἐκ τῆς γῆς πιστῶν. Καὶ ἑπομένως πᾶσα ἀπόπειρα ἢ προσπάθεια πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι ματαιοπονία καὶ ἄκαρπος ἀσχολία. Ἀλλ' ἆρά γε ἀφῆκεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ σκότος περὶ τούτου; Δὲν πιστεύω. Τὸ ὅτι δὲν μᾶς εἶπεν ὁ Θεὸς πόσα χιλιόμετρα ἄνω ἢ πόσα μίλια κάτω ἢ πόσας λεύγας ἀνατολικῶς ἢ δυτικῶς κεῖται ὁ τόπος, διὰ τὸν ὁποῖον προσορίζόμεθα, δὲν σημαίνει ὅτι εὑρισκόμεθα εἰς παντελῆ περὶ αὐτοῦ ἄγνοιαν. Ὁ Θεὸς δὲν περιορίζεται οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀκριβεῖς ἐπιστημονικοὺς καθορισμοὺς οὔτε ἀπὸ ἀνακριβεῖς ἢ σφαλερὰς κοσμογονικὰς ἰδέας τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῆς Θείας ἀποκαλύψεως δὲν εἶναι αὐτός, ἀλλ' εἶναι νὰ μᾶς παρασκευάσῃ διὰ τὴν οὐράνιον κατοικίαν. Καὶ τοῦτο πράττει γενικῶς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὅταν ὁμιλῇ. Τοῦτο πράττει κυρίως ἐν τῷ προκειμένῳ ἐδαφίῳ, ὅταν προσδιορίζῃ ὡς τόπον τῶν πιστῶν μετὰ θάνατον τὸν τόπον ὅπου θὰ εὑρίσκεται Αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τί ἄλλο περισσότερον παρήγορον καὶ λαμπρὸν καὶ θεῖον τούτου; «Ὅπου εἶμαι ἐγώ, ἐκεῖ νὰ ἦναι καὶ ἐκεῖνοι μετ' ἐμοῦ».

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ τόπου προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα Ἐκείνου· διότι ὁ χαρακτὴρ οἱουδήποτε τόπου προσδιορίζεται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν ἐκεῖ.

Ὁ οὐρανὸς εἶναι ἡ κατοικία τῶν πιστῶν, διότι ἐκεῖ κατοικεῖ ὁ Χριστὸς ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐσφάγη ὑπὲρ ἡμῶν. Δὲν ἐμποροῦμεν νὰ χωρίσωμεν τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὸν Χριστόν. Θὰ ἦναι μαζὺ Του καθ' ὅλην τὴν αἰωνιότητα, διότι ὑπῆρξαν μαζύ Του καθ' ὅλην τὴν σύντομον ἐπὶ τῆς γῆς παροικίαν. Πόσον ἁπλᾶ καὶ ζωντανὰ περιγράφει αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅταν μᾶς λέγῃ πρῶτον ὅτι ὁ Ἐνὼχ περιεπάτησε μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶν καὶ ἔπειτα πάλιν ὅτι περιεπάτησεν ὁ Ἐνὼχ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν εὑρίσκετο πλέον· διότι μετέθεσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς (Γεν. ε'. 21-24).

Ὅταν ἤμεθα μὲ τὸν Χριστόν, εἴτε ἐδῶ εἴτε ἀλλοῦ, εἴμεθα εἰς τὸν Οὐρανόν, εἰς τὸν Παράδεισον. Δὲν θέλω νὰ εἴπω, ὅπως λέγουν πολλοὶ ἄνθρωποι, Χριστιανοὶ δυστυχῶς, ὅτι ἐδῶ εἶναι καὶ ὁ Παράδεισος καὶ ἡ Κόλασις. Ἀφίνω κατὰ μέρος τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν εἰς τὸν Παράδεισον καὶ τὴν Κόλασιν. Δυστυχῶς κατ' αὐτοὺς ὅποιος καλοπερνᾷ ἐδῶ εἶναι εἰς τὸν Παράδεισον καὶ ὅποιος κακοπερνᾷ ἐδῶ εἶναι εἰς τὴν Κόλασιν. Τοῦτο ὅμως λέγω καὶ τονίζω: ὅτι ἐνῷ ζῶμεν ἐδῶ ἡνωμένοι μὲ τὸν Χριστόν, δυνάμεθα νὰ αἰσθανθῶμεν πειραματικῶς καὶ πραγματικῶς ὅτι εἴμεθα εἰς τὸν Παράδεισον. Πόσον δὲ μᾶλλον εὐλογητὸς καὶ

ἁγνὸς καὶ λαμπρὸς θὰ ἦναι ὁ τόπος ἐκεῖνος, ὅπου θὰ ἥμεθα μετὰ θάνατον καὶ ὅπου ἐκτὸς τῶν ἄλλων πολλῶν εὐλογιῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἀπολαύσωμεν, θὰ ἥμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις τῆς σαρκός, ἡ ὁποία γίνεται τὸ ὄργανον τῆς ἁμαρτίας, τῆς πτώσεως καὶ τῆς κακοδαιμονίας. Δὲν αἰσθάνεσθε ἀγαλλίασιν ἀπὸ ἕνα τοιοῦτον τόπον ; Θέλετε τίποτε ἄλλο ; Δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ νὰ σᾶς καταστήσῃ εὐτυχεῖς καὶ εὐδαίμονας ;

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μεταβάλλει τὴν πτωχικὴν καὶ πενιχρὰν καλύβην τοῦ πτωχοῦ, καθὼς καὶ τὸ μέγαρον τοῦ πλουσίου, εἰς Παράδεισον εἶναι ὁ Χριστός. Αὐτὸς πάντοτε εἰς τὸν Οὐρανὸν κατοικεῖ· ἐκεῖ συναθροίζει τοὺς πιστούς Του ὅπως ἡ ὄρνις τὰ ὀρνίθιά της. Δι' αὐτὰ τὰ ὀρνίθια—διὰ τοὺς πιστοὺς—προσηυχήθη νὰ μὴ στερηθοῦν τῆς παρουσίας Του. Δι' αὐτοὺς αἱμάτωσε τὰς χεῖράς Του, δι' αὐτοὺς ἐνίκησε τὸν θάνατον καὶ ἐνδόξως ἀνῆλθεν ἐκεῖ ὅπου θὰ συγκεντρώσῃ πάντας τοὺς πιστούς Του μαθητὰς καὶ ὀπαδούς.

II. *Μερικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Οὐρανοῦ.*

Ὁ τόπος ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον κατοικεῖ ὁ Χριστὸς καὶ θὰ συναθροίσῃ καὶ τοὺς ὀπαδούς Του, εἶναι προφυλαγμένος ἀπὸ πολλὰ πράγματα πολὺ ἐνοχλητικὰ τῆς προσκαίρου ταύτης ζωῆς. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔχει ἀνεγείρει ἕνα τεῖχος ἀπόρθητον πέριξ τῆς μελλούσης κατοικίας τῶν πιστῶν, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ ἐκεῖ τίποτε τὸ μολυντικόν, τίποτε τὸ προξενοῦν ἁμαρτίαν, τίποτε τὸ ἀντιβαῖνον εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἴδιον κάμνει ὁ Χριστὸς καὶ ἐδῶ διὰ τοὺς πιστούς Του. Ὁμιλῶν διὰ τὰ πρόβατά Του ὁ Χριστὸς μᾶς λέγει : «Ἐγὼ δίδω εἰς αὐτὰ ζωὴν αἰώνιον· καὶ δὲν θέλουν ἀπολεσθεῖ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ οὐδεὶς θέλει ἁρπάσει αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου» (Ἰωάν. ι'. 28). Τὸ ***οὐδεὶς*** αὐτὸ σημαίνει τὸν Σατανᾶν, ὅστις περιέρχεται ὡς λέων ὠρυόμενος ζητῶν τίνα νὰ καταπίῃ· ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῇ (λέγει ὁ Χριστὸς) νὰ ἁρπάσῃ κανένα ἀπὸ τὰς χεῖρας μου. Ναί, ὁ Σατανᾶς δὲν δύναται ν' ἁρπάσῃ, ἀλλὰ πολλάκις ὁ ἄνθρωπος ὁ ἴδιος ὡς τυφλὸς πίπτει εἰς τὰ δίκτυα καὶ τὰς παγίδας τοῦ Σατανᾶ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀπερισκεψίαν καὶ τὸν ἐγωϊσμόν του γίνεται ὁ καταστροφεὺς ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ ὁ Σατανᾶς. Ἁμαρτία καὶ μόλυσμα καὶ βδέλυγμα δὲν εἰσχωροῦν ἐκεῖ.

Ἐκεῖ οὔτε πόνος, οὔτε δάκρυ, οὔτε στεναγμός, οὔτε θλῖψις δύνανται νὰ εἰσχωρήσουν. Ἀσθένεια εἶναι ἄγνωστος ἐν οὐρανοῖς. Ἐκεῖ ὅλοι εἶναι ὑγιεῖς. Οἱ ἀσθενεῖς τῆς γῆς, οἱ πονοῦντες, οἱ κλαίοντες, οἱ στενάζοντες, οἱ θλιβόμενοι τίποτε δὲν θὰ ὑποφέρουν ἐκεῖ, διότι ὁ Μέγας Ἰατρὸς ἐθεράπευσε τὰς ἀσθενείας των, ἐσπόγγισε τὰ δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των, ἀφήρεσε τοὺς πόνους, τοὺς στεναγμούς, τὴν θλῖψιν των. Τοὺς ἔχαμεν ἐντελῶς καλὰ καὶ ἔπειτα τοὺς παρέλαβε πλησίον του. Πόσους πόνους ὑποφέρομεν ἐδῶ! Ὅσοι ποτὲ ἐδοκίμασαν δριμεῖς πόνους γνωρίζουν τί εἶναι ἄλγος καὶ πόσον συμπαθοῦν πρὸς τοὺς ἀλγοῦντας. Μὲ κλαυθμὸν γεννᾶται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, ὡσεὶ πονῶν προκαταβολικῶς δι' ὅσα θὰ ὑποφέρῃ ἐδῶ· καὶ μὲ δάκρυα καὶ στεναγμοὺς ἀποχαιρετᾷ τὸν κόσμον. Μόνον Εἷς ὑπάρχει, ὁ ὁποῖος δὲν περιμένει νὰ φθάσωμεν εἰς τοὺς

οὐρανοὺς διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ τούς, πόνους τὰ δάκρυα, τὰς θλίψεις καὶ τοὺς στεναγμούς μας, ἀλλ' ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ν' ἀφαιρῇ ὅλα ταῦτα ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν τέκνων του. Πόσοι κατάκεινται τὴν σήμερον καὶ παρηγοροῦνται μὲ μόνον τὸ μειδίαμα τοῦ Σωτῆρός των, ὅστις περιμένει νὰ τοὺς ἐναγκαλισθῇ ὅταν μετ' ὀλίγον θ' ἀφήσουν τὸ σαρκίον τοῦτο καὶ θὰ ἀπέλθουν ἐκεῖ, ὅπου τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν δύναται νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ πλέον.

Ἐκεῖ —ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὅπου θὰ συναχθοῦν οἱ πιστοὶ —δὲν ὑπάρχει ἥλιος οὔτε ναὸς καὶ ὅμως δὲν εἶναι σκοτεινὸς ὁ τόπος, οὔτε στερεῖται λατρείας. Φῶς δανεισμένον δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ. Ἐκεῖ ὑπάρχει φῶς καὶ ἡ πηγὴ τοῦ φωτὸς ***ὁ Ἰησοῦς Χριστός***. «Καὶ ναὸν δὲν εἶδον ἐν αὐτῇ (τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλήμ), διότι ναὸς αὐτῆς εἶναι Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ καὶ τὸ Ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις δὲν ἔχει χρείαν τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης... διότι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς εἶναι τὸ Ἀρνίον» (Ἀποκάλ. κα'. 22—23). Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ.

Μέσα εἰς αὐτὴν τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα μὴ ζητῇς ἄλλας λεπτομερείας, μὴ ἐρωτᾷς πῶς θὰ ζῇς, πῶς θὰ περάσῃς τὴν αἰωνιότητά σου! Ἐρώτα μόνον:

III. ***Ποῖος εἶναι ὁ δρόμος πρὸς τὸν Οὐρανόν;***

Ἡ σπουδαιοτέρα ἐρώτησις εἶναι αὐτή. Καὶ δίδεται εἰς ἡμᾶς ἡ εὐκολωτέρα καὶ πραγματικωτέρα ἀπάντησις:

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Οὐρανός.

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ χαρακτὴρ τοῦ Οὐρανοῦ.

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ δρόμος, ὁ ὁποῖος φέρει εἰς τὸν Οὐρανόν.

Ἀλλ' ὁ δρόμος αὐτὸς περνᾷ ἀπὸ τὸν Γολγοθᾶ —τὸν σπουδαῖον ἐκεῖνον σταθμόν. Ναί, εἰς τὸν Γολγοθᾶ, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐσφάγη ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ μανθάνεις τὸν δρόμον πρὸς τὸν Οὐρανόν, ὅτι εἶναι ἀκανθώδης, ὅτι δὲν εἶναι μόνον ὅ,τι ὁ Χριστὸς ὑπέφερε διὰ σὲ καὶ δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα ἀλλ' ὅ,τι πᾶς ὅστις ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ συνεταύτισεν ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκεῖνος ἔχει νὰ ὑποφέρῃ ἀντικαταστατικῶς δι' ἄλλους. Ὅποιος ἄνθρωπος ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν Γολγοθᾶ, ἐστάθη ἐκεῖ καὶ ᾐσθάνθη πρὸς στιγμὴν τοὺς φρικτοὺς πόνους τοῦ Σωτῆρός του δι' αὐτὸν καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖ πάντοτε δύναται νὰ ἴδῃ καθαρὰ τὸν Οὐρανόν. Ἂς ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν αὐτὸν τὸν δρόμον, τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ζωὴν ἡμῶν, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ: «Ὅπου εἶμαι ἐγώ, ἐκεῖ θέλω νὰ ἦναι ὅλοι οἱ πιστοί Μου ὀπαδοί!» Ἀμήν.

(Λόγος κηρυχθεὶς ἐν Ἀθήναις 15 Μαΐου 1916). † ***Π. Γ. Λογγινίδης.***

—Ὁ εἰλικρινὴς πρὸς τὴν συνείδησίν του ἀδύνατον νὰ δολιευθῇ τὸν ἄλλον.

— Ὁ φιλαλήθης ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ μίαν ὑπερκόσμιον δύναμιν—τὴν τοῦ Θεοῦ· Ὁ μὴ φιλαλήθης ἔχει τὴν δύναμιν αὐτὴν ἐναντίον του.

Ο ΚΑΝΩΝ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Οὐδὲν θεόπνευστον βιβλίον ἀπωλέσθη.

Ζωηρὰ συζήτησις ἠγέρθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θρησκευτικῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ 16ου αἰῶνος μεταξὺ Παπικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων θεολόγων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Οἱ μὲν Παπικοί, διὰ νὰ τοποθετήσουν τὰς ἐκκλησιαστικάς των παροδόσεις, ἰσχυρίζοντο ὅτι βιβλία τινα Ἀποστολικὰ θεόπνευστα τῆς Κ. Διαθήκης δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο ἀκριβῶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν εὑρίσκονται εἰς τὰ διασωθέντα κανονικὰ βιβλία. Ὁ καρδινάλιος Bellarmine καὶ ὁ Pineda βεβαιοῦν κατηγορηματικῶς, ὅτι μερικὰ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κανονικῶν βιβλίων ἀπωλέσθησαν. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἢ Εὐαγγελικοὶ θεολόγοι ἠρνήθησαν τοῦτο καὶ ὑπεστήριξαν ὅτι αἱ Ἱεραὶ Γραφαί, ὡς αὗται παρεδόθησαν ἡμῖν, ἀποτελοῦν τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀποκάλυψιν τοῦ Θείου θελήματος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν πρώτην γνώμην (ὅτι δηλ. ὑπῆρξαν θεόπνευστα Ἀποστολικὰ συγγράμματα, ἅτινα δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν) προβάλλουν κυρίως δύο χωρία, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος περὶ ἐπιστολῶν ἄλλων, αἵτινες δὲν διεσώθησαν.

I. Εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Α'. Ἐπιστολὴν (κεφ. ε'. 9-11) ὁ Παῦλος γράφει: «Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις... Νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος ἢ πλεονέκτης», κτλ. Ἰδού, λέγουν, πρὸ αὐτῆς τῆς Α'. πρὸς Κορινθίους, ὁ Ἀπόστολας εἶχε γράψει ἄλλην ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἰδίους, ἥτις δὲν εἶναι γνωστὴ ἡμῖν, ἄρα ἀπωλέσθη.

Τὸ ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε γράψει καὶ ἄλλην προηγουμένην ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Κορινθίους Χριστιανούς, δὲν διστάζομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι φαίνεται λίαν πιθανὸν ἐκ τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς. Διότι αἱ ἀντίθετοι ἑρμηνεῖαι, αἱ δοθεῖσαι ὑπό τινων θεολόγων, μᾶς φαίνονται βεβιασμέναι. Λ. χ. μία τοιαύτη ἑρμηνεία εἶναι: «Σᾶς ἔγραψα ἐν τῇ [παρούσῃ] ἐπιστολῇ», καὶ ζητεῖται νὰ παρασταθῇ ὅτι ὁ Ἀπόστολος μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις ἀναφέρεται εἰς ὅσα ὀλίγον παραπάνω λέγει, εἰς τὸ πρῶτον ἐδάφιον τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου. Ἀλλ' ἡ ἀβίαστος ἔννοια τῆς φράσεως «ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ» εἶναι ὅτι πρόκειται ὄχι περὶ ὅσων γράφει ὀλίγας γραμμὰς παραπάνω, ἀλλὰ περὶ ἄλλης, χωριστῆς, αὐτοτελοῦς ἐπιστολῆς. Ἡ ἑρμηνεία δὲ αὕτη ἐνισχύεται καὶ ἐκ τῶν ἀμέσως ἑπομένων φράσεων. Εἰς τὴν ἄγνωστον ἡμῖν ἐκείνην ἐπιστολὴν ὁ Ἀπόστολος εἶχε παραγγείλει εἰς τοὺς Κορινθίους Χριστιανοὺς νὰ μὴ συναναστρέφωνται μὲ πόρνους. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐκεῖνοι τῷ ἀπήντησαν: «Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν παραγγελίαν σου, ἀφοῦ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Κορίνθου, ὡς γνωστόν, εἶναι πόρνοι· πρέπει λοιπὸν νὰ διακόψωμεν πᾶσαν ἐπαφὴν μὲ ὁλόκληρον τὸ κοινωνικόν μας;

περιβάλλον;» Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος τοῖς γράφει ἐκ δευτέρου: «Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις. Καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου ἢ τοῖς πλεονέκταις ἢ ἅρπαξιν ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. Νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος ἢ πλεογέκτης ἢ εἰδωλολάτρης, . . . τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν». Τοῦτ᾽ ἔστι: «Σᾶς ἔγραψα ἐν τῇ ἐπιστολῇ νὰ μὴ συναναστρέφεσθε μὲ πόρνους. Δὲν ἠννόουν ὅμως τοὺς πόρνους τοῦ κόσμου τούτου ἢ πλεονέκτας ἢ ἅρπαγας ἢ εἰδωλολάτρας· διότι τότε θὰ ἔπρεπε νὰ φύγετε ἐντελῶς ἐκ τοῦ κόσμου. Τώρα δὲ σᾶς γράφω νὰ μὴ συναναστρέφεσθε μὲ ὀνομαζόμενον **ἀδελφόν,** ὅστις εἶναι πόρνος ἢ πλεονέκτης, κτλ. Μὲ τὸν τοιοῦτον μηδὲ νὰ συντρώγετε». Ἡ δὲ ἐπεξήγησις αὕτη ἀποδεικνύει σαφῶς ὅτι ὑπῆρξε μία προηγουμένη ἐπιστολή.

Ἀλλά, ἀντιλέγουν οἱ μὴ παραδεχόμενοι τοῦτο, πῶς λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία τοῦ 1ου καὶ 2ου αἰῶνος δὲν ἐγνώριζεν ἄλλην τρίτην ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς Κορινθίους Χριστιανούς;

Ἡ ἐξήγησις, ἥτις δύναται νὰ λύσῃ τὴν εὔλογον ταύτην ἀντίρρησιν, εἶναι ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ πρώτη ἐκείνη καὶ ἀπολεσθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους ἦτο βραχεῖα εἰδικὴ νουθεσία κατὰ τῆς ἀκολασίας, ἥτις ἐπλημμύριζε τὴν Κόρινθον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νουθεσία αὕτη δὲν ἐτελεσφόρησε καὶ οἱ Κορίνθιοι προέβαλον δικαιολογίας καὶ ἀντιρρήσεις τινας, ἐπανελήφθη ἡ νουθεσία ἐντονώτερον καὶ διεξοδικώτερον εἰς τὴν διασωθεῖσαν Α΄. Πρὸς Κορινθίους· ἡ δὲ προηγουμένη ἐπιστολὴ ἢ δὲν διετηρήθη ὑπὸ τῶν Κορινθίων Χριστιανῶν ἢ ἐθεωρήθη ὡς περιττεύουσα μετὰ τὴν λῆψιν τῆς κανονικῆς Α΄. Ἐπιστολῆς, καὶ τοιουτοτρόπως ἠγνοήθη ἢ δὲν περιῆλθεν εἰς τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, ὅπως αἱ κανονικαί.

Ἀλλὰ καὶ δοθέντος ὅτι ὑπῆρξεν ἡ ἄλλη ἐκείνη προηγουμένη ἐπιστολή, ἥτις δὲν περιεσώθη, τί ἄλλο γνωρίζομεν περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς εἰμὴ μόνον ὅτι ἔδιδεν αὐστηρὰς παραγγελίας κατὰ τῆς πορνείας; Συνεπῶς, κατὰ ποίαν ἐκδοχὴν λογικὴν δύναται κανεὶς νὰ στηρίξῃ ἐπὶ μιᾶς ἐπιστολῆς ἀγνώστου σχεδὸν περιεχομένου τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι αὕτη περιεῖχε διδασκαλίας δικαιολογούσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις μεταγενεστέρων αἰώνων;

II. Εἰς τὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς Ἐπιστολὴν (κεφ. δ΄, 16) ὁ Παῦλος γράφει: «Καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ᾽ ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε». Δηλαδή: «Καὶ ἀφοῦ ἀναγνωσθῇ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μεταξύ σας, φρονίσατε νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Λαοδικέων, καὶ (ζητήσατε) τὴν ἐκ Λαοδικείας ἐπιστολὴν διὰ νὰ τὴν ἀναγνώσητε καὶ σεῖς». Καὶ ἐδῶ φαίνεται ὁ Παῦλος ὁμιλῶν περὶ ἐπιστολῆς του Πρὸς Λαοδικεῖς, ἥτις δὲν περιεσώθη.

Τό ζήτημα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὑπῆρξεν ἐπίμαχον ἀπὸ τῶν πρώτων Μεταποστολικῶν χρόνων. Ὁ αἱρετικὸς Μαρκίων ἀναφέρεται ὡς κάτοχος μιᾶς ἐπιστολῆς δῆθεν τοῦ Παύλου Πρὸς Λαοδικεῖς, ἥτις δὲν ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὡς γνησία τοῦ Παύλου, ὁ δὲ Μαρκίων ἐθεωρεῖτο ὡς πλαστογράφο

καὶ νοθευτὴς ἱερῶν βιβλίων. Εἶχε μάλιστα καταρτίσει ἴδιον Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὥς εἴπομεν εἰς προηγούμενον κεφάλαιον, περιέχον ἓν Εὐαγγέλιον ἰδικῆς του κατασκευῆς, ἠκρωτηριασμένον ἐκ τοῦ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, καὶ ἓν «ἀποστολικόν», περιλαμβάνον μόνον δέκα ἐκ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου καὶ ταύτας οὐκ ὀλίγον παραπεποιημένας συμφώνως πρὸς τὰς ἰδίας του αἱρετικὰς διδασκαλίας. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος προσθέτει ὅτι ὁ Μαρκίων εἶχε καὶ ἑνδεκάτην ἐπιστολήν, ἐπιγραφομένην «Παύλου Πρὸς Λαοδικέας».

Κατὰ τὸν Τερτυλλιανὸν ὅμως ὁ Μαρκίων καὶ οἱ ὀπαδοί του ὠνόμαζον Ἐπιστολὴν πρὸς Λαοδικεῖς ἐκείνην τὴν ὁποίαν γνωρίζομεν ὡς Ἐπιστολὴν Πρὸς Ἐφεσίους· καὶ τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Τερτυλλιανοῦ ἠσπάσθησαν διάφοροι θεολόγοι τῶν νεωτέρων χρόνων, ὄχι τόσον διότι ἀποδίδουν βαρύτητα εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μαρκίωνος (ἂν καὶ οὗτος ἐν προκειμένῳ οὐδὲν εἶχε κέρδος δογματικόν, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ ἐπεγράφετο Πρὸς Λαοδικεῖς καὶ ὄχι Πρὸς Ἐφεσίους), ἀλλὰ δι᾽ ἄλλους λόγους, οὓς ἐκθέτομεν κατωτέρω.

Ἐν πρώτοις, εἰς τὰ δύο ἀρχαιότατα χειρόγραφα, ἅτινα ἔχομεν τῆς Πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς (τὸ Βατικανὸν καὶ τὸ Σιναϊτικόν), καθὼς καὶ εἰς ἓν τοῦ 11ου αἰῶνος, ἐλλείπουν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς αἱ λέξεις «ἐν Ἐφέσῳ» καὶ ἀναγινώσκεται ἁπλῶς: «Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσι καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Αἱ λέξεις «ἐν Ἐφέσῳ» εἰς τὸ Βατικανὸν χειρόγραφον εἶναι γεγραμμέναι εἰς τὸ περιθώριον διὰ πολὺ μεταγενεστέρας χειρός.

Δεύτερον, καὶ ὁ Μ. Βασίλειος βεβαιοῖ ὅτι οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀντιγραφεῖς τῆς Πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς παραλείπουν τὰς δύο ταύτας λέξεις «ἐν Ἐφέσῳ», ἂν καὶ αὐτὸς ἐθεώρει τὴν Ἐπιστολὴν ὡς γραφεῖσαν πρὸς Ἐφεσίους (¹). Τοῦτο προσεπιμαρτυροῦν ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Τερτυλλιανός.

Τρίτον, ὑπάρχουν καὶ ἐσωτερικαὶ (δηλ. ἐκ τοῦ κειμένου τῆς Ἐπιστολῆς) ἐνδείξεις, αἱ ὁποῖαι δυσκόλως συμβιβάζονται μὲ τὴν παραδεδεγμένην ἐπιγραφὴν Πρὸς Ἐφεσίους. Ἐν κεφ. α΄. 15 ὁ Ἀπόστολος λέγει περὶ τῆς ἐκκλησίας, πρὸς τὴν ὁποίαν γράφει: «***Ἀκούσας*** τὴν καθ᾽ ὑμᾶς πίστιν... καὶ τὴν ἀγάπην εἰς πάντας τοὺς ἁγίους». Ἦτο δυνατὸν νὰ εἴπῃ περὶ μιᾶς ἐκκλησίας, ὡς τῆς τῶν Ἐφεσίων, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος εἶχε φυτεύσει καὶ καλλιεργήσει προσωπικῶς, ὅτι ***ἐξ ἀκοῆς*** ἐγνώριζε τὴν πίστιν καὶ ἀγάπην των; Καὶ πάλιν ἐν κεφ. γ΄. 2—4 γράφει: «***Ἠκούσατε*** τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης εἰς ἐμέ», κτλ. Πῶς ἦτο δυνατὸν οἱ Ἐφέσιοι Χριστιανοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔζησε καὶ εἰργάσθη ὁ Παῦλος ἐπὶ δύο καὶ ἐπέκεινα ἔτη, νὰ γνωρίζουν ***ἐξ ἀκοῆς*** μόνον ὅτι αὐτὸς ἦτο γνήσιος Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν; Ἐπὶ πλέον, εἶναι ἀπίστευτον καὶ ἀκατανόητον ὅτι ὁ Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, οὓς ὁ ἴδιος διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς προσωπικῆς ἐπιδράσεώς του εἶχε φέρει πρὸς τὸν Χριστόν, καὶ ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐγνώριζε καὶ ἠγάπα ἀτομικῶς, δὲν στέλλει διὰ τῆς ἐπιστολῆς

(¹) Κατὰ Εὐνομίου, 2, 254: «Ἐφεσίοις ἐπιστέλλων... ***ὄντας*** αὐτοὺς ἰδιαζόντως ὠνόμασεν, εἰπὼν ***τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσι καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ***. Οὕτω γὰρ οἱ πρὸ ἡμῶν παραδεδώκασι καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς παλαιοῖς τῶν χειρογράφων εὑρήκαμεν».

ταύτης οὐδὲ ἕνα προσωπικὸν χαιρετισμόν, ἐνῷ αἱ ἄλλαι του Ἐπιστολαὶ βρίθουν μὲ τοιούτους χαιρετισμοὺς καὶ ἀσπασμούς;

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους, οἱ δοκιμώτεροι τῶν ἑρμηνευτῶν ἐπείσθησαν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν ἐγράφη πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, ἢ μᾶλλον, δὲν ἐγράφη πρὸς αὐτοὺς ἀποκλειστικῶς. Ἀλλὰ τότε ***πρὸς ποίους ἐγράφη;*** Ὅτι δὲν εἶναι ***ἐπιστολὴ καθολική,*** ἀπευθυνομένη πρὸς ὁλόκληρον τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα, εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ κειμένου· διότι ἐν κεφ. ς'. 21 ἀναγινώσκομεν ὅτι «τὰ πάντα θέλει σᾶς φανερώσει ὁ Τυχικὸς... τὸν ὁποῖον ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς δι' αὐτὸ τοῦτο, ἵνα μάθητε τὰ περὶ ἡμῶν», κτλ. Δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν ὁ Τυχικὸς νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλας τὰς ἐκκλησίας, ἔστω καὶ μόνης τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ ἀσφαλεστέρα λοιπὸν ἐξήγησις, ἣν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν τοῦ ζητήματος τούτου, εἶναι: (α) Ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀπηυθύνετο πρὸς ἀριθμόν τινα ἐκκλησιῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κειμένων εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ὅσας θὰ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἐπισκεφθῇ ὁ Τυχικός (¹). (β) Ὅτι τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐγένοντο τόσα ἀντίγραφα, ὅσαι ἦσαν καὶ αἱ ἐκκλησίαι, διὰ τὰς ὁποίας αὕτη προωρίζετο. (γ) Ὅτι εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ἑκάστου ἀντιγράφου ἀφέθη θέσις κενή, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ προσετίθετο τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Τυχικὸς θὰ τὴν ἐνεχείριζεν· ἀλλ' ὕστερον κατὰ τὴν ἐπίδοσιν ἐλησμονήθη νὰ γίνῃ ἡ συμπλήρωσις αὕτη εἴς τινα ἀντίγραφα. Μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων πιθανῶς συμπεριελαμβάνετο καὶ ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Λαοδικεία, καὶ τότε ἐξηγεῖται τὸ πῶς ἡ αὐτὴ ἐπιστολὴ ὑπὸ μὲν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ὠνομάζετο Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους, ὑπὸ δὲ τοῦ Μαρκίωνος Ἐπιστολὴ Πρὸς Λαοδικεῖς, καὶ πῶς ἡ Πρὸς Λαοδικεῖς ἐπιστολή, περὶ ἧς γράφει ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς, δὲν ἐχάθη, διότι ἦτο ταὐτὴ καὶ ἡ Πρὸς Ἐφεσίους καὶ ὄχι ἄλλη τις ἐπιστολή (²).

Ἀνακεφαλαιοῦντες λοιπὸν λέγομεν, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἐνδείξεων, τὰς ὁποίας ἔχομεν, δὲν ἐχάθη ἡ Πρὸς Λαοδικεῖς ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου, ἁπλούστατα διότι αὕτη ἦτο ἀντίγραφον τῆς Πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ἔχομεν.

Ὥστε καὶ ἐπὶ ταύτης δὲν δύνανται νὰ στηριχθοῦν διὰ τὰς ἐκκλησιαστικάς των παραδόσεις οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι σπουδαῖα θεόπνευστα βιβλία τῆς Χριστιανικῆς πίστεως δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. (ἀκολουθεῖ)

(¹) Τοιαῦται ἐκκλησίαι, τὰς ὁποίας προχείρως δύναται κανεὶς ν' ἀπαριθμήσῃ, ἦσαν αἱ τῶν Σάρδεων, Θυατείρων, Φιλαδελφείας, Σμύρνης, Περγάμου, Ἱεραπόλεως, Λαοδικείας καὶ Ἐφέσου, αἵτινες ἔκειντο ὅλαι εἰς μικρὰν ἀκτῖνα ἀπ' ἀλλήλων μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἔφεσον. Μεταξὺ αὐτῶν θὰ συμπεριελαμβάνετο φυσικῶς καὶ ἡ ἐκκλησία τῶν Κολοσσῶν. Ἀλλ' εἰς αὐτὴν ὁ Παῦλος ἔγραψεν ἰδιαιτέραν ἐπιστολήν. Διατί ἄρά γε; Βεβαίως διότι ὁ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης Ἐπαφρᾶς εὑρίσκετο τότε ἐν Ρώμῃ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τῷ ἐξέθηκε τὰς ἰδιαιτέρας πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν Κολοσσαέων.

(²) Ἀληθῶς σώζεται μέχρις ἡμῶν ἐν Λατινικῇ γλώσσῃ ἐπιστολή τις ἐπιγραφομένη Παύλου Πρὸς Λαοδικεῖς, ἥτις εἶναι προφανῶς ἓν πολὺ μεταγενέστερον πλαστογράφημα καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ σταχυολογήματα ἀπὸ την πρὸς Γαλάτας καὶ τὴν Πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολήν. Ὅτι ὅμως αὕτη δὲν ἦτο ἡ «Πρὸς Λαοδικέας», τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Μαρκίων, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ἀναφέρει ἐκ ταύτης ἓν χωρίον, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐτολεξεὶ εἰλημμένον ἐκ τῆς Πρὸς Ἐφεσ. δ'. 5, 6, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν σωζομένην Λατινικὴν ἐπιστολήν.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΔΑΒΙΔ

Ὁ Δαβίδ, ὅπως ὁ Μωϋσῆς, εἶναι εἷς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων ἀνδρῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κατέχει, ὅπως ἐκεῖνος, μίαν ἰδιαιτέρως ἐπιφανῆ θέσιν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰσραὴλ ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου. Ὅπως ὁ Μωϋσῆς, οὕτω καὶ ὁ Δαβὶδ ἦτο πεπροικισμένος μὲ πολλὰ χαρίσματα καὶ κατηρτισμένος διὰ πολυειδῆ δρᾶσιν. Ἦτο ἁπλοῦς ποιμήν, ἰσχυρὸς ἀθλητής, μέγας ποιητὴς καὶ μουσικός, ἐπιτήδειος πολεμιστής, ἰδεώδης φίλος, σοφὸς πολιτευτής, εὐσεβὴς Ἰσραηλίτης, γνωρίζων νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν καλλίτερον παρὰ πάντα ἄλλον Ἰσραηλίτην τῆς ἐποχῆς του, ἦτο μέγας βασιλεύς, τόσον μέγας ὥστε ὁ Ἰσραὴλ τὸν ἔλαβεν ὡς τύπον τοῦ Μεσσίου, τοῦ προσδοκωμένου Θείου βασιλέως, ὅστις ἔμελλεν εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον νὰ τὸν διαδεχθῇ εἰς τὸν θρόνον του.

Ὑπάρχει ἓν πολὺ ζοφερὸν σημεῖον εἰς τὸν βίον τοῦ Δαβίδ,—ἡ ***πτῶσίς*** του, ἥτις ἦτο τόσον μεγάλη καὶ τόσον ἀδικαιολόγητος, ὥστε μόνη αὐτὴ εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀμαυρώσῃ ὅλην του τὴν δόξαν καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ ὅλην τὴν καλὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν κάμνει ὁ χαρακτήρ του καὶ τὸ ἔργον του. Ἀλλ' ἡ βαθεῖα μετάνοιά του καὶ ἡ πλήρης ἀναγέννησίς του, ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τὴν πτῶσίν του, ὑπῆρξεν τόσον πλήρης καὶ ἀξιοσημείωτος, ὥστε ὄχι μόνον τὸν ἀπεκατέστησεν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ περισσότερον παρὰ πρὶν τὸν ἀνύψωσεν ὡς πρότυπον εὐσεβείας, φρονήσεως καὶ χρησιμότητος. Ἀναμφιβόλως ὑπῆρξάν τινες, οἵτινες ἐσκανδαλίσθησαν ἀπὸ τὴν πτῶσίν του καὶ ἴσως παρεστράτησαν· ἀλλ' ὑπῆρξαν καὶ μυριάδες, οἵτινες ἐμπνευσθέντες ἀπὸ τὴν μετάνοιάν του, ὡδηγήθησαν οἱ ἴδιοι εἰς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφήν, καὶ ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὰς συνεπείας τῶν πτώσεών των.

Ὄχι μόνον ὁ Ἰσραήλ, ἀλλ' ὁ κόσμος ὅλος ὀφείλει πολλὰ εἰς τὸν Δαβίδ. Ἡ μεγαλειτέρα ὀφειλὴ εἶναι ἡ κληρονομία τῶν Ψαλμῶν. Βεβαίως δὲν εἶναι τοῦ Δαβὶδ ὅλοι οἱ Ψαλμοί. Ἀλλ' ὅλοι οἱ ἰδικοί του, ὅπως καὶ οἱ τῶν ἄλλων ψαλμῳδῶν, εἶναι θησαυρὸς πνευματικὸς ἀνεκτίμητος. Οἱ Ψαλμοὶ εἶναι τόσον ἐπίκαιροι καὶ κατάλληλοι διὰ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας ἡμῶν σήμερον, ὅσον ἦσαν τότε καὶ κατόπιν, καὶ θὰ ἦναι τοιοῦτοι καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἀνθρωπότης, καὶ θὰ ἀνυψοῦν πάντοτε τὸ πνεῦμα τοῦ πιστοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἐξαγνίζοντες τὸν χαρακτῆρά του καὶ δίδοντες εἰς αὐτὸν τὴν ἔμπνευσιν, τὴν εἰρήνην, τὴν ἐνθάρρυνσιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην.

Ὁ Δαβὶδ ὡς ποιμήν. Ἡ βασιλεία ὁλοκλήρου τοῦ Ἰσραὴλ εἶχε προσφερθῆ εἰς τὸν Σαοὺλ τρόπον τινὰ «ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου». Δὲν ἐκοπίασεν, οὔτε ὑπέφερεν, οὔτε κατηρτίσθη δι' αὐτήν. Ὅλως τοὐναντίον συνέβη μὲ τὸν Δαβίδ· ἡ βασιλεία δὲν ἐδόθη εἰς αὐτόν, τὴν ἐκέρδησεν, οὕτως εἰπεῖν, μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου του. Εἰργάσθη, ἐκοπίασεν, ἠγωνίσθη, ὑπέφερεν, ἐκινδύνευσε τὴν ζωήν του πρὶν ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως· καὶ πάλιν, δὲν ἐγένετο ἀμέσως βασι-

λεὺς ὅλου τοῦ Ἰσραήλ, ὅπως ὁ Σαούλ, ἀλλὰ πρῶτον μιᾶς μόνον φυλῆς καὶ ὕστερον μετὰ ἀρκετὰ ἔτη βασιλεὺς ὅλων τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ Δαβὶδ ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰεσσαί, δισσέγγονος τῆς Ρούθ καὶ τοῦ Βοὸζ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα. Ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἦτο ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ πατρός του. Ἴσως διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Δαβίδ, τὸ ὁποῖον σημαίνει «ἀγαπητός»· ἦτο, ὅπως λέγομεν σήμερον, «ὁ ἀγαπητὸς μικρὸς» τῆς οἰκογενείας. Φαίνεται ὅτι οἱ ἀδελφοί του δὲν εἶχον πολλὴν ἐκτίμησιν εἰς τὴν ἱκανότητά του καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἀνέθηκαν νὰ βόσκῃ τὰ πρόβατα τοῦ πατρός του—ἔργον θεωρούμενον εὔκολον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διότι δὲν ἀπῄτει ἰδιαιτέραν σοφίαν καὶ ἱκανότητα. Ὁ Δαβὶδ ὅμως, ἐνῷ ἔβοσκε τὰ πρόβατα, δὲν ἔμενεν ἀργός, ὅπως κάμνουν συνήθως οἱ ποιμένες. Κατέγινεν εἰς τὴν μουσικήν, καὶ δι' ἐπιμελοῦς ἀσκήσεως εἶχε τόσον προοδεύσει, ὥστε εἶχεν ἀποκτήσει φήμην καλοῦ μουσικοῦ, καὶ ἡ φήμη αὕτη εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως Σαούλ, ὅστις τὸν προσέλαβε διὰ νὰ διασκεδάζῃ τὴν μελαγχολίαν του παίζων τὴν κιθάραν. Ἐπίσης κατεγίνετο εἰς τὸν χειρισμὸν τῆς σφενδόνης, πολεμικοῦ ὅπλου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχε τόσον καλῶς συνηθίσει νὰ χειρίζεται, ὥστε δι' αὐτῆς ἀργότερον κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ τὸν γίγαντα Γολιάθ. Ἐν γένει δὲ ἡ ποιμενική του ζωὴ καὶ ἡ ἄσκησις τὸν εἶχον κάμει τόσον ἰσχυρόν, γενναῖον καὶ θαρραλέον, ὥστε εἰς μίαν περίστασιν ἐφόνευσεν ἄρκτον καὶ λέοντα.

Μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ Σαοὺλ ὡς βασιλέως, ὁ Σαμουὴλ καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Θεοῦ ἦλθεν εἰς Βηθλεὲμ διὰ νὰ χρίσῃ βασιλέα ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰεσσαί. Πρὶν ἀκόμη νὰ καθήσουν νὰ φάγουν, ὁ Σαμουὴλ ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του, καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἰεσσαὶ νὰ παρουσιάσῃ τοὺς υἱούς του, διὰ νὰ εὕρῃ ποῖος ἦτο ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Κυρίου. Ἑπτὰ ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰεσσαὶ παρουσιάσθησαν, ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν ἦτο ὁ ἐκλεκτός. Ὁ Σαμουὴλ τότε ἠρώτησε τὸν Ἰεσσαὶ ἐὰν εἶχε καὶ ἄλλον υἱόν. «Μένει ἔτι ὁ νεώτερος», ἀπεκρίθη ὁ Ἰεσσαί, «καὶ ἰδού, ποιμαίνει τὰ πρόβατα». «Πέμψον καὶ φέρε αὐτόν», διέταξεν ὁ Σαμουήλ, «διότι δὲν θέλομεν καθήσει εἰς τὴν τράπεζαν ἕως οὗ ἔλθῃ ἐνταῦθα». Ὁ Δαβὶδ προσήχθη. «Ἦτο ξανθὸς καὶ εὐόφθαλμος καὶ ὡραῖος τὴν ὄψιν». ***Αὐτὸν*** εἶχεν ἐκλέξει ὁ Θεὸς διὰ νὰ γίνῃ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Εὐθὺς ὡς ἐχρίσθη, τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸ ἔκτοτε τὸν ὡδήγει εἰς τὴν ζωήν του. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ Σαμουὴλ δὲν ἐξήγησεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Ἰεσσαὶ διατί τὸν εἶχε χρίσει.

Ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σαούλ. Μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ Σαοὺλ ὡς βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ, τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἀπεσύρθη ἀπὸ τὸν Σαοὺλ καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸν κατέλαβε πνεῦμα πονηρόν, τὸ ὁποῖον τὸν ἐτάραττε καὶ τὸν κατεβασάνιζεν. Οἱ οἰκεῖοί του ἐζήτησαν δι' αὐτὸν ἄνδρα τινὰ ἱκανὸν νὰ διασκεδάζῃ τὴν μελαγχολίαν του μὲ μουσικήν. Ὡς τοιοῦτον εὗρον τὸν Δαβίδ, τὸν ὁποῖον περιέγραψαν ὡς ἄνδρα «εἰδήμονα εἰς τὸ παίζειν κιθάραν καὶ ἀνδρειότατον καὶ ἄνδρα πολεμικὸν καὶ συνετὸν εἰς λόγον, καὶ ἄνθρωπον ὡραῖον, καὶ ὁ Κύριος ἦτο μετ' αὐτοῦ». Πράγματι ὁ Δαβὶδ καὶ μὲ τὴν μουσικήν του καὶ μὲ τὴν προσωπικότητά του διεσκέδαζε τὴν μελαγχολίαν τοῦ Σαούλ. Καὶ ὁ

Σαοὺλ ἠγάπησεν αὐτὸν κατ' ἀρχὰς «σφόδρα» καὶ διώρισεν αὐτὸν ὁπλοφόρον του, ἀργότερον ὅμως ἤλλαξε στάσιν καθ' ὁλοκληρίαν ἀπέναντί του.

Ὅταν ὁ Γολιάθ, ὁ γίγας τῶν Φιλισταίων, ἐπροκάλεσε τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς μονομαχίαν, καὶ οὐδεὶς Ἰσραηλίτης ἐτόλμα νὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃ, πληροφορηθεὶς ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς προσβολῆς καὶ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Ἰσραήλ, προσεφέρθη αὐτὸς νὰ μονομαχήσῃ μετ' αὐτοῦ. Καθὼς δὲ γνωρίζομεν, μὲ μόνην τὴν σφενδόνην του κατώρθωσε νὰ τὸν φονεύσῃ. Τὸ κατόρθωμά του τοῦτο ἀνεζωπύρησε τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὸ θάρρος τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ἀπειλὴν τῶν Φιλισταίων. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐγκατέστησε τὸν Δαβὶδ ὁριστικῶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σαοὺλ ὡς αὐλικὸν καὶ στρατιωτικόν. Ἐκεῖ ὁ Δαβὶδ ἀπέκτησε μίαν μεγάλην φιλίαν καὶ μίαν μεγάλην ἐχθρότητα. Ἡ φιλία ἦτο ἡ τοῦ Ἰωνάθαν, υἱοῦ τοῦ Σαούλ. Ὁ Ἰωνάθαν ἠγάπησε τὸν Δαβὶδ ὡς τὴν ἰδίαν του ψυχήν, καὶ εἰς τὴν φιλίαν ταύτην ὁ Δαβὶδ ἀντεπεκρίθη μὲ παρομοίαν φιλίαν καὶ ἀγάπην. Ἡ ἐχθρότης ἦτο τοῦ Σαούλ. Ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς ὁ Σαοὺλ ἠγάπησε τὸν Δαβίδ, τὸν προσέλαβεν εἰς τὴν αὐλήν του καὶ τὸν ἀνύψωσεν εἰς ὑψηλὴν καὶ ἐμπιστευτικὴν θέσιν, ὑποσχεθεὶς μάλιστα εἰς αὐτὸν καὶ τὴν θυγατέρα του διὰ σύζυγόν του, ὀλίγον ἀργότερον τὸν ἐμίσησε μὲ μῖσος ἄσβεστον. Ὁ λόγος ἦτο ζηλοτυπία καὶ φθόνος. Αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Δαβίδ, καὶ ἰδίως ἡ νίκη κατὰ τοῦ Γολιάθ, τὸν ἔκαμαν πολὺ λαοφιλῆ· πανταχοῦ ἔψαλλον: «Ὁ Σαοὺλ ἐπάταξε τῆς χιλιάδας αὐτοῦ καὶ ὁ Δαβὶδ τὰς μυριάδας αὐτοῦ». Τοῦτο ἐξήγειρε τὸ μῖσος τοῦ Σαοὺλ καὶ τὸ μῖσος τοῦτο ἐγένετο ὁλονὲν μεγαλείτερον. Κατ' ἀρχὰς ὁ Σαοὺλ ἁπλῶς τὸν ὑπέβλεπεν. Ἔπειτα κυριευθεὶς μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν μελαγχολίαν του, ἐνῷ ὁ Δαβὶδ ἔπαιζε τὴν κιθάραν, ἔρριψε κατ' αὐτοῦ τὸ δοράτιόν του διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἀποτυχὼν ἤρχισε νὰ φοβῆται τὸν Δαβὶδ τόσον πολύ, ὥστε τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν αὐλήν. Ὁ Δαβὶδ ὅμως ἐφέρετο πάντοτε μετὰ συνέσεως· τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἐφόβιζε τὸν Σαοὺλ περισσότερον καὶ προσεπάθει δι' ἐπιτηδείου τινος τρόπου νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου του. Πάντοτε ὅμως ἀπετύγχανεν· ὄχι μόνον διότι ὁ Δαβὶδ ἐφέρετο μετὰ συνέσεως ἀλλὰ καὶ διότι ὁ Ἰωνάθαν καὶ ὁ λαὸς τὸν ἠγάπων πολύ.

Ὁ Δαβὶδ ἐξόριστος καὶ φυγάς. Ἀποτυχὼν ὁ Σαοὺλ νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ Δαβὶδ διὰ πλαγίων μέσων, ἔδειξε πλέον φανερὰ ὅτι θέλει τὸν θάνατόν του. Εἰς μάτην ὁ υἱός του Ἰωνάθαν προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, δεικνύων τὸ ἔξοχον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Δαβὶδ καὶ ὑπενθυμίζων εἰς τὸν πατέρα του τὰς ὑπηρεσίας του. Κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο ὅτι εἶχε κατορθώσει νὰ καθησυχάσῃ τὸν Σαούλ, ἡ καθησύχασις ὅμως αὕτη ἦτο πρόσκαιρος. Αἱ φιλικαὶ συστάσεις καὶ παρακλήσεις τοῦ Ἰωνάθαν ἤρχισαν μᾶλλον νὰ τὸν ἐξοργίζουν, τόσον πολὺ μάλιστα ὥστε μίαν ἡμέραν καὶ ἐναντίον αὐτοῦ ἔρριψε τὸ δοράτιον διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὁ Δαβίδ, ἰδὼν ὅτι ὁ θάνατός του ἦτο ὁριστικῶς ἀποφασισμένος, ἐζήτησε καὶ εὗρε τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς φυγῆς, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἐβοήθησεν ὁ Ἰωνάθαν καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Σαοὺλ Μιχάλ, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε γίνει σύζυγός του.

Ὁ Σαοὺλ τὸν κατεδίωξεν, ἀλλ' ὁ Δαβὶδ ἐσώθη, ἄλλοτε κρυπτόμενος μὲ τοὺς ἄνδρας του εἰς τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔδαφος καὶ ἄλλοτε καταφεύγων εἰς τὴν χώραν

τῶν Φιλισταίων. Δὶς παρουσιάσθη ἡ εὐκαιρία εἰς τὸν Δαβὶδ νὰ φονεύσῃ τὸν Σαοὺλ μὲ εὐκολίαν καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ οὕτως ἀπὸ τὸν ἀμείλικτον ἐχθρὸν καὶ διώκτην του, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔπραξε. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Σαούλ, ὁ Δαβὶδ διετήρησεν ὅλον τὸν σεβασμὸν τὸν ὀφειλόμενον πρὸς τὸν κεχρισμένον τοῦ Κυρίου. Καὶ ὄχι μόνον ὁ ἴδιος δὲν ἐσκέφθη ποτὲ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ, ἀλλ' οὐδὲ εἰς ἄλλον τινὰ ἐκ τῶν ἀνδρῶν του ἐπέτρεψε νὰ τὸν βλάψῃ. Ἐν τούτοις ὁ Δαβὶδ εἶχεν ἤδη χρισθῆ βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἐγίνετο βασιλεύς, φυγὰς καὶ καταδικασμένος εἰς θάνατον; Ὁ Δαβὶδ δὲν ἐταράττετο ἀπὸ τὸ ζήτημα τοῦτο· ἁπλῶς μόνον προσεπάθει νὰ φέρεται ὡς πιστὸς τοῦ Σαοὺλ ὑπήκοος, ἐμπιστευόμενος τὰ πάντα εἰς τὴν σοφὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν.

Ὁ Δαβὶδ βασιλεύς. Ὁ Σαοὺλ περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Φιλισταίους. Ὁ λαὸς ὅμως Ἰσραὴλ εἶχεν ἐξασθενήσει ἐξ αἰτίας τῆς κακοδιοικήσεως τοῦ Σαούλ. Ὁ πατριωτισμός του εἶχε πάλιν ὀλιγοστεύσει καὶ τὸ θάρρος του εἶχεν ἐκλείψει. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν μάχην κατὰ τῶν Φιλισταίων ὑπέστη οἰκτρὰν ἧτταν. Τρεῖς υἱοὶ τοῦ Σαοὺλ ἐφονεύθησαν, καὶ ὁ ἴδιος πληγωμένος ἔπεσεν εἰς τὴν ἰδίαν του ρομφαίαν καὶ ἀπέθανεν. Ὁ Δαβίδ, μαθὼν τὰ συμβάντα, ἐλυπήθη πολύ· ἔκλαυσε διὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν καὶ συνέταξεν ἕνα συγκινητικὸν θρῆνον δι' αὐτούς, τὸν ὁποῖον παρήγγειλε νὰ διδάξωσιν εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς ἰδικῆς του φυλῆς, τῆς φυλῆς Ἰούδα (Β'. Σαμουὴλ α'. 19-21). Ἐλθὼν εἰς Χεβρὼν ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεύς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν φυλήν του. Ὁ Ἀβενήρ, ὁ στρατηγὸς τοῦ Σαούλ, εἶχεν ἀνακηρύξει βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ τὸν Ἰσ-βοσθέ, τὸν υἱὸν τοῦ Σαούλ.

Ἐξηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο βασιλείων, διαρκέσας ἐπὶ ἑπτὰ περίπου ἔτη. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἰσραήλ, θεωροῦντες τὸν Δαβὶδ ὡς προγεγραμμένον ἐχθρὸν τοῦ ἔθνους, δὲν τὸν ἤθελον ὡς βασιλέα. Ὁ Δαβὶδ ὅμως δὲν ἀνησύχει πολὺ διὰ τοῦτο. Εἶχε συνηθίσει νὰ ὑπομένῃ καὶ νὰ περιμένῃ. Ὁλονὲν δὲ ἠνδροῦτο καὶ ἡδραιοῦτο καὶ προήγετο, ἐνῷ ὁ οἶκος τοῦ Σαοὺλ ἐξησθένει. Ἴσως ἐὰν ὁ Δαβὶδ ἐλάμβανε δραστηριότερα μέτρα, θὰ κατέκτα ἐνωρίτερον τὸν θρόνον τοῦ Ἰσραήλ· ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ βιάσῃ τὰ πράγματα. Ἤθελε νὰ κερδήσῃ τὸν Ἰσραὴλ καὶ ὄχι νὰ τὸν κατακτήσῃ· αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς καὶ συνέβη. Ἐπὶ τέλους οἱ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ τὸν ἐπλησίασαν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ αὐτὸν νὰ γίνῃ καὶ ἰδικός των βασιλεύς, ὅπως ἦτο βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα.

Ὁ Δαβὶδ ἦτο τριάκοντα ἐτῶν, ὅταν ἐγένετο βασιλεὺς ὁλοκλήρου τοῦ Ἰσραήλ, ἐβασίλευσε δὲ τεσσαράκοντα ἔτη. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἔνδοξος. Ὁ Ἰσραὴλ ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐστερεώθη καὶ ἡ ὑπόστασίς του ὡς ἔθνους ἐξησφαλίσθη. Τὸ Ἰσραηλιτικὸν κράτος ἐπεξετάθη πρὸς βορρᾶν, πρὸς νότον, πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολάς, καὶ κατέστη σεβαστὸν εἰς τοὺς περιοίκους λαούς. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Δαβὶδ ἦτο νὰ καταβάλῃ ὅλους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ δι' αὐτὸν μόνιμον εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν. Κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς τοὺς Ἀμμωνίτας καὶ τοὺς Μωαβίτας, τοὺς Ἐδωμίτας, τοὺς Ἀμαληκίτας καὶ ἄλλους καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος του ἀπὸ τῆς Μεσογείου Θαλάσσης μέχρι τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου. Διωργάνωσε καὶ ἐσυστηματοποίησε τὸν

στρατόν του τόσον, ὥστε ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του οἱ πολεμισταὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἀνήρχοντο εἰς 1,300,000 (Β'. Σαμ. κδ'. 9). Ἐν τούτοις αἱ προσπάθειαί του ἦσαν διὰ εἰρήνην καὶ ὄχι διὰ πόλεμον. Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτική του ἦτο συγκέντρωσις τῆς κρατικῆς δυνάμεως. Κατέλαβε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἡ ὁποία μέχρι τῶν ἡμερῶν του ἦτο εἰς χεῖρας τῶν Ἰεβουσαίων, καὶ τὴν ἔκαμε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους. Ἐκεῖ ἔστησε τὴν μόνιμον ἕδραν του καὶ ἐκεῖθεν διεξήγετο ὅλη ἡ ἐπίσημος ὑπηρεσία τοῦ κράτους. Ἐπίσης συγκεντρωτικὴ ἦτο ἡ θρησκευτικὴ διοργάνωσις. Ὁ Δαβὶδ ἔφερε τὴν Κιβωτὸν καὶ τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ὅλος ὁ λαὸς προσήρχετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ τὰ θρησκευτικά του καθήκοντα. Τοιαύτη συγκέντρωσις πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἦτο ἀπαραίτητος τότε, διότι οἱ δεσμοὶ οἱ συνδέοντες τὰς δώδεκα φυλὰς ἦσαν χαλαροὶ καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα ὄχι πολὺ ἀκμαῖον. Ὁ Δαβὶδ ἤθελε νὰ κατασκευάσῃ καὶ ναὸν κατάλληλον διὰ τὴν λατρείαν, ἀλλ' ὑπεδείχθη εἰς αὐτὸν Θεόθεν ὅτι δὲν ἦτο ἁρμόδιος νὰ τὸ κάμῃ. Ἔκαμεν ὅμως μεγάλας προπαρασκευὰς διὰ τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον κατόπιν ᾠκοδόμησεν ὁ υἱός του Σολωμών.

Πτῶσις καὶ ἀνόρθωσις τοῦ Δαβίδ. Θὰ ἦτο ἐλλιπὴς ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Δαβίδ, ἐὰν ἀνεφέρομεν μόνον τὰς καλὰς αὐτοῦ ἰδιότητας καὶ παρεσιωπῶμεν τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ λάθη του. Καὶ ὑπάρχει δυστυχῶς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Δαβὶδ ἓν μέγα στίγμα—τόσον μέγα, ὥστε ἐκπλήττεται κανεὶς πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ εἰς ἕνα ἄνθρωπον τόσον ἐξόχου χαρακτῆρος καὶ τόσον μεγαλόφρονος ψυχῆς. Τὸ στίγμα τοῦτο εἶναι τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ κατὰ τοῦ Οὐρία, τοῦ πιστοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ στρατοῦ του, τοῦ ὁποίου ἐπροκάλεσε τὸν θάνατον καὶ ἔλαβεν εἰς ἑαυτὸν τὴν σύζυγόν του. Βεβαίως καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ κριθῇ μὲ τὸ κριτήριον τοῦ Χριστιανικοῦ φωτὸς καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο μέγα ἔγκλημα καὶ ἰδίως προκειμένου περὶ τοῦ Δαβίδ, ὅστις ὤφειλε νὰ γνωρίζῃ τὰ καθήκοντά του καλλίτερον καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν ἐπεριμένετο τοιαύτη καταπάτησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τοιαύτη πτῶσις. Ἡ ἁμαρτία του αὕτη ἐστοίχισεν ἀκριβὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του ἔλαβον χώραν τραγικὰ συμβάντα, τὰ ὁποῖα ἐπότισαν τὸν Δαβὶδ μὲ πολλὰς πικρίας. Μόνον ἡ ἀποστασία καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἦσαν ἱκανὰ νὰ καταστρέψουν τὴν εὐτυχίαν του καὶ νὰ δηλητηριάσουν τὴν ζωήν του. Τὰ οἰκογενειακὰ ταῦτα συμβάντα ὠφείλοντο καὶ εἰς ἄλλο σφάλμα τοῦ Δαβίδ, εἰς τὸ ὅτι εἶχε λάβει πολλὰς γυναῖκας. Τὸ σφάλμα τοῦτο ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καὶ τὸν υἱόν του Σολομῶντα κατέστρεψε, καθὼς θὰ ἴδωμεν.

Εὐτυχῶς τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ κακὸν τῆς πτώσεώς του μετριάζει ἡ βαθεῖα καὶ εἰλικρινὴς μετάνοιά του. Ὅταν ὁ προφήτης Νάθαν ἐπέστησε τὴν προσοχήν του ἐπὶ τοῦ ἁμαρτήματός του, ὁ Δαβὶδ ἀνεγνώρισεν ἀνεπιφυλάκτως τὴν πτῶσίν του, συνετρίβη, μετενόησεν, ἔκλαυσε καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν Θεὸν δι' ἔλεος. Εἰς τὴν μετάνοιάν του ταύτην ὀφείλομεν τὸν ἔξοχον 51ον Ψαλμόν, ὅστις εἶναι τύπος τῆς γνησίας μετανοίας, συντριβῆς καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὸν Θεόν.

Μαθήματα. 1. Αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Δαβὶδ ὀφείλονται καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν

πίστιν καὶ τὴν ***ἐμπιστοσύνην*** του εἰς τὸν Θεόν. Δι' αὐτῆς ἐνίκησε τὸν Γολιάθ, ἀπέκτησε φίλους, ὑπερπήδησε τὰς δυσκολίας του, ἀντέσχεν εἰς τὰ παθήματά του, ἀπέκτησε τὴν βασιλείαν του καὶ ὑπηρέτησε ἐπιτυχῶς τὸν λαόν του. Πάντοτε εἶχε ζωηρὰν καὶ ἀκράδαντον τὴν συναίσθησιν καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Κύριος ἦτο μαζύ του, φίλος, προστάτης καὶ βοηθός του (ἰδὲ Ψαλμοὺς κγ'., κζ'. κτλ.).

2. Μία μεγάλη ἀρετὴ τοῦ Δαβὶδ ἦτο ἡ ψύχραιμος ***φρόνησίς*** του. Ἐγνώριζε νὰ συγκρατῇ ἑαυτόν, νὰ ὑπομένῃ καὶ νὰ περιμένῃ, νὰ προβλέπῃ καὶ νὰ προνοῇ. Ἡ ἀρετή του αὕτη τὸν ἐπροφύλαξεν ἀπὸ πράξεις ἐκδικήσεως καὶ σκληρότητος καὶ τὸν ἔκαμεν ἀπιστεύτως μεγαλόφρονα καὶ ἀγαθόν. Δὲν εὑρίσκει τις πολλοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου τόσον μεγαλόφρονας καὶ ἀγαθοὺς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ διώκτας των, ὥστε νὰ σώζουν τὴν ζωὴν τούτων μὲ κίνδυνον νὰ χάσουν τὴν ἰδικήν των ζωὴν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐχθρούς των. Αὐτὸ ἔπραξεν ὁ Δαβίδ.

3. Εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (ιγ'. 22) ἀναγινώσκομεν ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Δαβίδ: «Εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα ***κατὰ τὴν καρδίαν μου***, ὅστις θέλει κάμει πάντα τὰ θελήματά μου». Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος εἶναι ὁ ὡραιότερος ἀπὸ ὅσους δύνανται νὰ λεχθοῦν δι' ἕνα ἄνθρωπον. Οὐδόλως θαυμαστὸν λοιπὸν ὅτι ὁ Δαβὶδ ἠξιώθη τῆς μεγάλης τιμῆς τοῦ νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ τύπος τοῦ Μεσσίου καὶ ἡ βασιλεία του ὡς ὁ τύπος τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

4. Εἰς τὴν φιλίαν τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν ἔχομεν ἓν ἄλλο δεῖγμα ***ἰδεώδους φιλίας***· ἔχομεν ἕνα ἄλλον Ὀρέστην καὶ Πυλάδην, ἕνα ἄλλον Δάμωνα καὶ Φιντίαν. Ὁ Ἰωνάθαν εἶναι μία ἄλλη εὐγενὴς προσωπικότης τῆς Γραφῆς, εἷς ἄλλος ἔξοχος χαρακτήρ, τὸν ὁποῖον σπανίως εὑρίσκει τις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀνιδιοτέλειά του, ἡ εἰλικρίνειά του καὶ ἡ ἀγαθότης του προκαλοῦν θαυμασμόν.

5. Ἡ ***πτῶσις*** τοῦ Δαβὶδ ἦτο μεγάλη καὶ ἀδικαιολόγητος· ἀλλὰ καὶ ἡ ***μετάνοιά*** του ἦτο τόσον ὑπέροχος, ὥστε ἐξουδετερώνει εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ὄνειδος τῆς πτώσεώς του. Διὰ τὸν κόσμον τὸ καλόν, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἡ μετάνοιά του, εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλείτερον ἀπὸ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον ἐπροξένησεν ἡ πτῶσίς του. Βεβαίως ἡ ἁμαρτία οὐδέποτε ἔχει δικαιολογίαν. Εἶναι ὅμως ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ἡ γνησία μετάνοια δύναται κατὰ μέγα μέρος νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ κακὸν τῆς ἁμαρτίας, καὶ προκειμένου περὶ περιστάσεως ὡς τοῦ Δαβὶδ νὰ εὐεργετήσῃ καὶ ἄλλους.

Βοστώνη. ***Χ. Γ. Τόκας.***

—Συνήθως, ὅταν κάμωμεν μίαν προσπάθειαν, περιμένομεν νὰ ἴδωμεν εὐθὺς ἀποτέλεσμα. Ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν εὐλογίας καὶ ἀπογοητευόμεθα, ὅταν αὗται ἀργήσουν νὰ μᾶς δοθοῦν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δίδει τὰς πνευματικάς Του εὐλογίας ὅπως δίδει καὶ τὴν αὔξησιν εἰς τὴν ὑλικὴν φύσιν διὰ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς—βαθμηδὸν καὶ κανονικῶς. Αἱ πνευματικαὶ χάριτες ἀναπτύσσονται καὶ καρποφοροῦν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου βαθμηδὸν διὰ τῆς πειθαρχίας εἰς τὸ Θεῖον θέλημα καὶ διὰ μέσου δοκιμασιῶν καὶ μακρᾶς ὑπομονῆς.

Η ΜΩΣΑΪΚΗ ΠΕΝΤΑΤΕΥΧΟΣ

Κύριε Συντάκτα τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς».

Εἰς ἄρθρον ἐπιγραφόμενον «Ὁ κοινωνικὸς βίος τῶν Ἑβραίων», δημοσιευθὲν πρό τινος εἰς θρησκευτικὸν περιοδικὸν τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ συγγραφεὺς καταλήγει εἰς συμπεράσματα, τῶν ὁποίων, ὡς ἀφισταμένων τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς Εὐαγγελικῆς πίστεως, ἐθεώρησα καθῆκόν μου νὰ ἐπιχειρήσω τὴν ἀνασκευήν, ἣν παρακαλῶ ὅπως φιλοξενήσητε εἰς τὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς» [1].

Ὑπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα «Ἐμπόριον», ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου ἐκείνου παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τῆς ἀναπτυχθείσης μεταξὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐμπορικῆς κινήσεως, ἥτις «ἐπεκταθεῖσα εἰς μεγάλην ἔκτασιν» ἐπὶ Σολομῶντος, ἐσυνεχίσθη ἐπὶ τῶν βασιλέων Ἀχαάβ, Ἱεροβοὰμ Β'. κλπ. Καὶ ἐπιλέγει, «***ἀκριβῶς εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον ἀναφαίνονται οἱ νόμοι ἐν σχέσει μὲ τὸν τόκον***».

Ἡ ὅλη σειρὰ τοῦ κειμένου οὐδεμίαν, νομίζω, καταλείπει ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ συγγραφεὺς τὴν «περίοδον», καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἀνεφάνησαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν οἱ σχετικοὶ μὲ τὸν τόκον νόμοι, τὴν δέχεται· σύγχρονον μὲ τὴν προεκτεθεῖσαν ἀκμὴν τοῦ ἐμπορίου, πάντως δὲ ὄχι προγενεστέραν τῆς βασιλείας τοῦ Σολομῶντος. Νόμοι ὅμως ὁπωσδήποτε σχετιζόμενοι μὲ τὴν λῆψιν τόκου δὲν μνημονεύονται ἐν τῇ Παλ. Διαθήκῃ ἄλλοι πλὴν τῶν ἐν Ἐξοδ. κβ'. 25, Λευϊτ. κε'. 35-37 καὶ Δευτ. κγ'. 19-20, καθ' οὓς ἀπηγορεύετο εἰς τὸν Ἰσραηλίτην ἡ καθ' οἱονδήποτε τρόπον λῆψις τόκου ἀπὸ τὸν ὁμοεθνῆ του, ἐπιτρεπομένη μόνον προκειμένου περὶ ὀφειλέτου ἀλλοεθνοῦς. Τὰ ἐν Νεεμ. ε'. 1-13 καὶ Ἰεζ. ιη'. 8-17 καὶ κβ'. 12 ἀναφερόμενα δὲν ἀποτελοῦν βεβαίως νέους περὶ τόκου νόμους, ἀλλ' ἁπλῶς καυτηριάζουν τὰς σημειωθείσας παραβάσεις τοῦ ***ὑπάρχοντος ἤδη ἀπαγορευτικοῦ νόμου.***

Κατὰ τὴν λογικὴν τούτων συνέπειαν ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπ' ὄψιν ἄρθρου τοποθετεῖ τοὺς μνημονευθέντας ἀνωτέρω νόμους εἰς χρονικὴν περίοδον κατά τινας αἰῶνας μεταγενεστέραν τῆς ὑπὸ τῆς καθόλου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας παραδεδεγμένης τοιαύτης, καὶ λαμβάνει οὕτω πως τὴν θέσιν του ἐν τῷ περιμαχήτῳ ζητήματι τῆς πατρότητος τῆς Πεντατεύχου μεταξὺ τῶν ἀρνουμένων τὴν ***ἑνιαίαν*** καὶ δὴ ***Μωσαϊκὴν*** ταύτης προέλευσιν.

---

[1] Σημ. Συντάξεως. Ὡς γνωστόν, ὑπάρχει μία Ὀρθολογιστικὴ Σχολή, ἡ τῶν αὐτοκαλουμένων «ἀνωτέρων κριτικῶν» τῆς Ἁγ. Γραφῆς, οἵτινες διὰ τῆς φιλολογικῆς μεθόδου ἐζήτησαν νὰ ἀποδείξουν, περὶ διαφόρων βιβλίων τῆς Γραφῆς, ὅτι δὲν συνεγράφησαν ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ὧν τὰ ὀνόματα φέρουν, ἀλλ' ὑπ' ἄλλων μεταγενεστέρων. Διὰ τῆς μεθόδου δὲ ταύτης ζητοῦν νὰ καταρρίψουν τὴν ἀξιοπιστίαν, ἤτοι, τὸ θεόπνευστον τῶν Ἱερῶν Γραφῶν. Εὐτυχῶς ἡ λύμη αὐτὴ μικρὰν εὗρε διάδοσιν εἰς τὰς διαφόρους Χριστιανικὰς ἐκκλησίας, ἔξω τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, πολλαὶ δὲ θεωρίαι τῶν «ἀνωτέρων κριτικῶν» τούτων κατερρίφθησαν ἤδη ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογίας κτλ. Μία τοιαύτη θεωρία εἶναι ὅτι ἡ Πεντάτευχος δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Μωϋσέως, ὡς παραδέχεται ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία πάντων τῶν αἰώνων, ἀλλ' ἔργον πολλῶν χειρῶν, συγγραφὲν μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ ἐκ τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας.

Παραμερίζων πρὸς στιγμὴν τὸ γενικώτερον ζήτημα, τὸ προκῦπτον ἐκ τῆς διαπιστώσεως ταύτης, παρατηρῶ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὑποστηριζομένη θεωρία περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως τῶν περὶ τόκου νόμων ἐλέγχεται ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων σαθρά.

Οἱ τὸ πολυπρόσωπον τῶν συγγραφέων τῆς Πεντατεύχου ὑποστηρίζοντες ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ κοινῶς εἰς τὸν Μωϋσῆν ἀποδιδομένη νομοθεσία, πρὶν ἀκόμη περιβληθῇ τὴν γραπτὴν αὐτῆς μορφήν, ἔλαβε τὴν γένεσίν της παρὰ τῷ Ἑβραϊκῷ λαῷ κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν ἀποφάσεων, ἃς ἐπὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ζητημάτων ἐξέδιδον κατὰ καιροὺς οἱ ἀρχηγοὶ καὶ δικασταὶ τοῦ λαοῦ. Αἱ ἀποφάσεις αὗται ὁμοιομόρφως καὶ παγίως ρυθμίζουσαι τὰ διάφορα ζητήματα ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ «ἔθιμα», ἅτινα κωδικοποιηθέντα κατὰ καιρούς, ἀπετέλεσαν τὰς πηγάς, ἐξ ὧν ***πολλοὺς μετὰ τὸν Μωϋσῆν αἰῶνας*** ἠντλήθη ἡ τελευταία αὐτῶν κωδικοποίησις, ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἡ Πεντάτευχος ὑπὸ τὴν σημερινήν της μορφήν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ νομοθεσία ὡρισμένης τινος χώρας εἶναι τὸ κάτοπτρον τῶν ἠθικῶν, κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν, αἵτινες ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐπικρατοῦν. Οἱ νόμοι ἑκάστης χώρας κατὰ πόδας παρακολουθοῦν τὴν ἠθικήν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικήν της ἐξέλιξιν, θεσπιζόμενοι ἀκριβῶς ἵνα ἀντιμετωπίσουν καὶ ρυθμίσουν τὰς ἀναφαινομένας ἑκάστοτε νέας συνθήκας. Εἶναι ἀδύνατον φέρ' εἰπεῖν χώρα τις νὰ ἀποβῇ σὺν τῷ χρόνῳ βιομηχανική, καὶ ἡ μεταβολὴ αὕτη νὰ ἀφήσῃ τὴν νομοθεσίαν της ἀδιάφορον. Τοὐναντίον αὕτη κατ' αναπόφεκτον ἀνάγκην θὰ σπεύσῃ νὰ ἀναπροσαρμοσθῇ πρὸς τὴν νέαν ταύτην κατάστασιν καὶ νὰ θεραπεύσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερον τὰς νέας ἀνάγκας. Δυνάμεθα λοιπὸν ἐκ τοῦ περιεχομένου νομοθεσίας τινος ἐν δεδομένῃ τινι χώρᾳ νὰ ἀνεύρωμεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκριβῶς τὰς γενικὰς γραμμὰς τῶν ἐπικρατουσῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κοινωνικῶν, ἠθικῶν καὶ οἰκονομικῶν κατευθύνσεων. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῶμεν τὴν ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος καὶ ἐπέκεινα περίοδον τῆς Ἰσραηλιτικῆς ἱστορίας ὡς χαρακτηριζομένην ὑπὸ ἐντόνου ἐμπορικῆς κινήσεως, ὡς φαίνεται τοὐλάχιστον δεχόμενος ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπ' ὄψιν ἄρθρου (ἂν καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εὐκταία θὰ ἦτο μία διευκρίνισις τῶν ἀπόψεών του, δεδομένου ὅτι ἐνῷ εἰς τὸ κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐμπόριον» παρουσιάζει, ὡς εἴδομεν, τοὺς Ἰσραηλίτας ἐπιδιδομένους ἐπιτυχῶς εἰς τὸ ἐμπόριον ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Σολομῶντος, εἰς τὸ πρὸ αὐτοῦ κεφάλαιον «Ὁ ἐμπορικὸς βίος τῶν Ἑβραίων» ὑποστηρίζει ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα, διακηρύττων ὅτι οἱ Ἑβραῖοι «***δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κάμουν ἐμπόριον***»). Ἐὰν λοιπὸν δεχθῶμεν ὡς πραγματικὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως τὴν πρώτην, θὰ πρέπῃ κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ λαοῦ τούτου, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν εἶναι δημιούργημα Μωσαϊκόν, ἀλλ' ἔργον μεταγενεστέρων, νὰ ἀνεύρωμεν ἴχνη τοὐλάχιστον τῆς τοιαύτης ἐπιτυχοῦς εἰς τὸ ἐμπόριον ἐπιδόσεώς του. Διότι θὰ ἦτο βεβαίως παράλογον νὰ δεχθῶμεν ὅτι νομοθεσία, ἥτις μετὰ λεπτολόγου ἀκριβείας ἐρρύθμισεν ἄλλας φάσεις τῆς ζωῆς, ἀφῆκεν ἀρρυθμίστους τὰς ποικίλας καὶ ζωτικωτάτας σχέσεις καὶ ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου, ἐὰν αἱ ἀνάγκαι αὗται τῇ ἦσαν γνωσταὶ ὅταν ἐνομοθετεῖτο. Ἐὰν μάλιστα ἠθέ-

λομεν δεχθῇ, ὡς πολλοὶ τῶν «ἀνωτέρων κριτικῶν» δέχονται, ὅτι ἡ νομοθεσία τῆς Πεντατεύχου δεικνύει βαθεῖαν τὴν ἐπίδρασιν τῆς Βαβυλωνείου νομοθεσίας, τότε αὕτη ἔχουσα ὡς πρότυπόν της τὸ τελειότατον ὑπόδειγμα ἐμπορικοῦ κώδικος τῆς ἀρχαιότητος, τὸν περίφημον μέχρι τῶν ἡμερῶν μας Κώδικα τοῦ Hammurabi, θὰ ἔπρεπεν ἀσφαλῶς, ἂν μή τι ἄλλο, νὰ παρουσιάζῃ τοὐλάχιστον σχετικόν τινα πλοῦτον εἰς τὰς διατάξεις της τὰς ἁπτομένας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν σχετικῶν μὲ αὐτὸ ζητημάτων. Ἀντὶ τούτου ὅμως ἔχομεν πρὸ ἡμῶν νομοθεσίαν, ἥτις ὄχι μόνον τοιοῦτόν τινα πλοῦτον δὲν παρουσιάζει, διατελοῦσα ἐν ἄκρᾳ ἀντιθέσει πρὸς τὸν μνησθέντα Κώδικα τοῦ Hammurabi, ὅστις λεπτομερῶς ρυθμίζει πάντα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ ἐμπόριον ζητήματα, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ τῆς πτωχεύσεως, τῆς τραπεζιτικῆς ἐπιταγῆς, τῆς ναυλώσεως, τῆς εὐθύνης τοῦ πλοιάρχου κλπ., ἀλλὰ καὶ ἀγνοεῖ παντάπασιν αὐτὴν ταύτην τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐμπορίου. Ἴσως δὲ ἡ μοναδικὴ αὐτῆς ἐμπορικῆς φύσεως διάταξις εἶναι ἡ ὑπὸ μελέτην, ἥτις ἀπαγορεύουσα τὴν λῆψιν τόκου, πλήττει αὐτὴν ταύτην τὴν βάσιν στοιχειώδους ἐμπορικῆς κινήσεως, ἤτοι τῆς «***ἐμπορικῆς πίστεως***», τῆς ὁποίας ὁ τόκος εἶναι ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις· Ἐὰν τώρα μίαν τοιαύτην νομοθεσίαν, ἀφίνουσαν ἀρρυθμίστους τὰς στοιχειωδεστέρας τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐμπορίου, ἀγνοοῦσαν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν του, ὡς μοναδικὴν δὲ αὐτῆς διάταξιν σχετικὴν μὲ τὸ ἐμπόριον ἐπιδεικνύουσαν τὴν περὶ ἧς πρόκειται, ἥτις φέρει ἔκδηλον τὸν ***ἀντιεμπορικὸν*** αὐτῆς χαρακτῆρα, δυνάμεθα νὰ τὴν ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν ἐντόνου ἐμπορικῆς κινήσεως, τόσον μάλιστα ἐντόνου ὥστε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Προφῆται νὰ δανείζωνται, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ ἄρθρου, τὰς εἰκόνας καὶ τὸ λεκτικόν των «***ἐκ τῆς ἀναμίξεως τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἐμπόριον***», ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ ὁποία τις θὰ ἔπρεπε νὰ παρουσιάζηται ἡ νομοθεσία αὕτη, διὰ νὰ τὴν ἀποδώσωμεν εἰς ἐποχὴν ἀγνοοῦσαν τὸ ἐμπόριον, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωϋσέως. Ἂς σημειωθῇ ὅτι εἶναι τόσον ἀκαταμάχητον τὸ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς νομοθεσίας ταύτης ὑπὲρ τῆς Μωσαϊκῆς αὐτῆς προελεύσεως ἐπιχείρημα, ὥστε φανατικὸς τῆς «ἀνωτέρας κριτικῆς» ὀπαδός, ὁ Stanley A. Cook, ἐν τῷ περὶ «***Παλαιστίνης***» ἄρθρῳ του ἐν τῇ ***Βρεττανικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ*** ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν διακρίνονται ἐν τῇ νομοθεσίᾳ ταύτῃ τὰ ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βαβυλωνείου νομοθεσίας, τὰ ὁποῖα θὰ ἀνεμενέ τις νὰ ἀνεύρῃ εἰς νεώτερον σχετικῶς νομοθέτημα. Εἶναι τόσον σαφῆ καὶ τόσον κατηγορηματικὰ τὰ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου πορίσματα αὐτοῦ τούτου τοῦ περιεχομένου τῆς νομοθεσίας τῆς Πεντατεύχου, ὥστε θὰ ἐδίσταζον τῇ ἀληθείᾳ νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἄρθρου πιστεύει τὰ ἀντίθετα, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ κειμένῳ του τὸ ἐξ ἴσου κατηγορηματικὸν συμπέρασμα ὅτι «***εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον***» δηλ. τὴν μετασολομώντειον, ὡς εἴδομεν, «ἀναφαίνονται οἱ νόμοι ἐν σχέσει μὲ τὸν τόκον».

***

Πολὺ σαφέστερον ὅμως προκύπτουν αἱ ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου ζητήματος ἀντιλήψεις τοῦ συγγραφέως ἐκ τοῦ περὶ «***δουλείας***» κεφαλαίου τῆς μελέτης του. Ἀναγινώσκομεν ἐν αὐτῷ τὰ ἑξῆς : «***Τὸ βιβλίον τῆς Διαθήκης περιώρισε τὴν διάρ-***

κειαν τῆς δουλείας τοῦ Ἑβραίου εἰς ἓξ ἔτη. Ἡ ἐλεήμων αὕτη πρᾶξις συχνάκις ἠκυροῦτο. Οἱ νόμοι, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν μετὰ τὴν ἐξορίαν, ἐθεώρουν τὸν περὶ δούλων νόμον ἀφόρητον καὶ ἐπέβαλον ὅπως ὁ δοῦλος γίνῃ ἔμμισθος». Ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς τὸ «***Βιβλίον τῆς Διαθήκης***» ὡς περιορίσαν τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς δουλείας τοῦ Ἑβραίου. Βιβλίον αὐτοτελὲς ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον οὔτε εἰς τὸν Κανόνα τῆς Παλ. Διαθήκης περιλαμβάνεται, ἀλλ' οὔτε καὶ μεταξὺ τῶν Ἀποκρύφων εἶναι γνωστόν. Ἡ ἔκφρασις «Βιβλίον τῆς Διαθήκης» τρὶς ἀπαντᾶται ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ἤτοι ἐν Ἐξοδ. κδ'. 7, Βασ. Β'. κγ'. 2 καὶ Χρον. Β'. λδ'. 30. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον χωρίον ἀναφέρεται εἰς τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γραφὲν τμῆμα τοῦ νόμου, εἰς δὲ τὰ δύο ἄλλα χωρία εἰς ὁλόκληρον τὸ Βιβλίον τοῦ Νόμου ἐν τῷ συνόλῳ του. Ὑπάρχει ὅμως ἡ ἔκφρασις αὕτη ἐν χρήσει εἰς τὰ συγγράμματα τῶν «ἀνωτέρων κριτικῶν», ἤτοι, τῶν Ὀρθολογιστῶν, διὰ νὰ σημάνῃ τὸ ἀρχαιότερον τμῆμα τῆς Πεντατεύχου. Κατ' αὐτούς, ἡ νομοθεσία αὕτη ἐν τῇ σημερινῇ αὐτῆς μορφῇ ἔχει ἀντληθῇ ἀπὸ τρεῖς κυρίως κώδικας, ἤτοι, πρῶτον τὸν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «***Βιβλίον τῆς Διαθήκης***», ὅστις ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τῶν Κριτῶν καὶ τῶν πρώτων Βασιλέων, περιλαμβάνει δὲ τὰ κεφ. κ'. ἐδ. 24 ἕως κγ'. τῆς Ἐξόδου, δεύτερον τὸν κώδικα τοῦ «***Δευτερονομίου***», ὁ ὁποῖος συνεγράφη ἐπὶ ἢ ὀλίγον πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωσίου, περιλαμβάνει δὲ ὁλόκληρον τὸ γνωστὸν ἡμῖν βιβλίον τοῦ Δευτερονομίου, καὶ τρίτον τὸν «***Ἱερατικὸν Κώδικα***», συμπληρωθέντα κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἐξορίαν χρόνους, περιλαμβάνοντα δὲ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βιβλίου τῆς Ἐξόδου καὶ τὰ βιβλία τοῦ Λευϊτικοῦ καὶ Ἀριθμῶν. Ἐὰν τώρα θελήσωμεν νὰ ταξινομήσωμεν τὰς περὶ δουλείας διατάξεις τῆς Μωσαϊκῆς Νομοθεσίας κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἄρθρου ὑποδεικνυομένην τάξιν, βλέπομεν ὅτι αὕτη συμπίπτει ἀπολύτως μὲ ταύτην τὴν ὑπὸ τῶν «ἀνωτέρων κριτικῶν» ἐπιχειρουμένην κατάτμησιν τῆς Πεντατεύχου, ὡς αὕτη ἀνωτέρω διεγράφη. Διότι ἡ μὲν διάταξις περὶ τῆς ἑξαετοῦς διαρκείας τῆς δουλείας τοῦ Ἑβραίου, ἥτις κατὰ τὸν συγγραφέα ἐνομοθετήθη ὑπὸ τοῦ «Βιβλίου τῆς Διαθήκης», εὕρηται πράγματι ἐν Ἐξόδ. κα'. 2, ἤτοι, ἐν τῷ κατὰ τοὺς Ὀρθολογιστὰς Κώδικι τοῦ «Βιβλίου τῆς Διαθήκης», ἡ δὲ περὶ τοῦ ἐμμίσθου τῆς δουλείας τοῦ Ἑβραίου, ἥτις κατὰ τὸν συγγραφέα ἐνομοθετήθη ***μετὰ τὴν ἐξορίαν***, εὑρίσκεται ἐν Λευϊτ. κε'. 39, 40, ἤτοι, ἐν τῷ καλουμένῳ «***Ἱερατικῷ Κώδικι***», συγγραφέντι, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, κατὰ τὰς θεωρίας τῶν «ἀνωτέρων κριτικῶν» κατὰ τοὺς ***μετὰ τὴν ἐξορίαν*** χρόνους.

Σαφὴς ὅμως ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ἔκφρασις τοῦ συγγραφέως. «Οἱ νόμοι, ***οἱ ὁποῖοι ἔγιναν μετὰ τὴν ἐξορίαν***, ἐθεώρουν τὸν περὶ δούλων νόμον ἀφόρητον καὶ ἐπέβαλον ὅπως ὁ δοῦλος γίνῃ ἔμμισθος». Δέχεται τουτέστιν ὁ συγγραφεὺς ὅτι ὁ ἐν Λευϊτ. κε'. 39, 40 νόμος, ***δι' οὗ καθιερώθη τὸ ἔμμισθον τῆς δουλείας*** τοῦ Ἑβραίου, ἐγένετο ***μετὰ τὴν ἐξορίαν***, τοῦτο δὲ διότι ἐκ τῆς μέχρι τότε πρακτικῆς εἶχε καταδειχθῇ ἡ ἀφόρητος τοῦ ὑπάρχοντος νόμου σκληρότης. Ἐν προκειμένῳ ὁ συγγραφεὺς υἱοθετεῖ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν θεωρίαν τῶν «ἀνωτέρων κριτικῶν» σχετικῶς μὲ τὴν βαθμιαίαν κατ' αὐτοὺς διάπλασιν τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας παρ' Ἑβραίοις.

Κύριαι διατάξεις τῆς Πεντατεύχου σχετικαὶ μὲ τὴν δουλείαν εἶναι αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι δύο, προσεκτικὴ δὲ ἀντιπαραβολὴ τούτων ἀποκαλύπτει ὅτι αὗται δὲν ρυθμίζουν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, ἀλλ' ἡ μὲν ἐν Ἐξόδ. κα'. 2-3 ρυθμίζει τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν δι' οἱονδήποτε λόγον ὁ Ἑβραῖος ἤθελε περιέλθει εἰς κατάστασιν δούλου, περιορίζουσα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὰ χρονικὰ τῆς δουλείας ὅρια εἰς ἑξαετίαν, ἡ δὲ ἐν Λευϊτ. κε'. 39-43 ρυθμίζει τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ Ἑβραῖος ***πτωχεύων ἤθελε «πωλήσῃ ἑαυτὸν ὡς δοῦλον»*** (κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον), θέτουσα διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὅρια τῆς διαρκείας τῆς δουλείας τὰ ὅρια τοῦ Ἰωβηλαίου ἔτους. Ἐπὶ τῶν ἁπλῶν τούτων δεδομένων οἱ «ἀνώτεροι κριτικοὶ» ᾠκοδόμησαν τὴν πλέον ἀπίθανον θεωρίαν. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ὡς αὕτη ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ S. R. Driver ἐν τῷ συγγράμματί του «***Τὸ Βιβλίον τοῦ Δευτερονομίου***» σελ. 185 καὶ ἑφ., ἣν καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς ὑπ' ὄψιν μελέτης φαίνεται ἀσπαζόμενος, ὑπάρχει μεταξὺ τῶν προμνηθεισῶν διατάξεων τῆς Ἐξόδου καὶ τοῦ Λευϊτικοῦ ἀντίφασις, ἥτις ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ δύο αὗται διατάξεις ἀνήκουν εἰς δύο διαφόρους ἐποχάς. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐθεσπίσθη ὑπὸ τοῦ «***Βιβλίου τῆς Διαθήκης***» τὸ ἑξαετὲς τῆς δουλείας, ἐπειδὴ ὅμως ἡ διάταξις αὕτη κατεδείχθη ἀνεφάρμοστος ὡς ἐκ τῆς ἀπροθυμίας τῶν κυρίων τῶν δούλων ὅπως συμμορφωθῶσι πρὸς αὐτὴν (Ἱερ. λδ'. 11, 14-16), μετερρυθμίσθη ἐν προκειμένῳ ἡ νομοθεσία ***μετὰ τὴν ἐξορίαν,*** θεσπισθέντος τοῦ ἐν Λευϊτ. κε'. 39-46 νόμου, δι' οὗ ἀφ' ἑνὸς μὲν ***καθιερώθη τὸ ἔμμισθον τῆς δουλείας,*** μετριασθείσης οὕτω τῆς ἀφορήτου σκληρότητος τοῦ θεσμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπεξετάθησαν τὰ χρονικὰ αὐτῆς ὅρια εἰς τὰ τοῦ Ἰωβηλαίου, καταστάσης οὕτω πλέον ἐφαρμοσίμου τῆς προηγουμένως καταστρατηγουμένης διατάξεως περὶ ἀπολύσεως τῶν δούλων. Πρόδηλον ὅτι τὸ πόρισμα τοῦτο, κατασκεύασμα φαντασίας μᾶλλον ἢ κριτικῆς, στηριζόμενον δὲ εἰς τὴν ὑποτιθεμένην ἀσυμφωνίαν τῶν προμνησθεισῶν διατάξεων πρὸς ἀλλήλας, καὶ ἀνακριβὲς εἶναι, διότι ὡς ἀνωτέρω κατεδείχθη ἐν ταῖς ρηθείσαις διατάξεσι δὲν ὑπάρχει ἀσυμφωνία, ἀλλ' ἁπλῶς διάφορος ρύθμισις δύο διακεκριμένων περιπτώσεων, ἀλλὰ καὶ ἀσεβές, διότι κατατέμνει κατὰ τρόπον αὐθαίρετον τὸν Θεῖον Λόγον.

***

Οὐδένα βεβαίως διαφεύγει ἡ γενικωτέρα τοῦ ζητήματος σημασία. Κατ' ἀνάγκην ἀναπόδραστον ἡ ἑνιαία προσωπικότης τοῦ συγγραφέως τῆς Πεντατεύχου εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μὲ τὸ ὅλον ἐπίμαχον ζήτημα τῆς θεοπνευστίας τῆς Ἁγ. Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐν αὐτῇ τῇ Πεντατεύχῳ κατ' ἐπανάληψιν διακηρύττεται ἡ ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως καταγωγή της. Ἐν Ἐξόδ. κδ'. 4 ἀναφέρεται ὅτι «ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς πάντας τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου». Ἐν Λευϊτ. κς'. 46 λέγεται ὅτι «ταῦτα εἶναι τὰ προστάγματα καὶ αἱ κρίσεις καὶ οἱ νόμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ὁ Κύριος μεταξὺ Ἑαυτοῦ καὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ ***διὰ χειρὸς τοῦ Μωϋσέως***». Ἐν τέλει δὲ τοῦ βιβλίου τούτου (κεφ. κζ'. 34) τονίζεται ὅτι «αὗται εἶναι αἱ ἐντολαὶ τὰς ὁποίας προσέταξεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Μωϋσῆν». Τοῦτ' αὐτὸ ὅμως ἐπαναλαμβάνεται εἰς

τὸ τέλος καὶ τῶν ὑπολοίπων δύο βιβλίων. Οὕτως ἐν Ἀριθ. λς'. 13 διακηρύττεται ὅτι «ταῦτα εἶναι τὰ προστάγματα καὶ αἱ κρίσεις, τὰς ὁποίας προσέταξεν ὁ Κύριος διὰ χειρὸς τοῦ Μωϋσέως», ἐν δὲ Δευτ. λα'. 9 ὅτι «ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς τὸν νόμον τοῦτον καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἱερεῖς», κατωτέρω δὲ (ἐδ. 24) «ὁ Μωϋσῆς ἐτελείωσε νὰ γράφῃ τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου εἰς βιβλίον ***ἕως τέλους***». Ἐὰν λοιπὸν ἡ νομοθεσία τῆς Πεντατεύχου εἶναι οὐχὶ τοῦ Μωϋσέως ἔργον, ἀλλὰ πολλῶν ἀνθρώπων κατὰ διαφόρους ἐποχάς, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, μετὰ τόσης κατηγορηματικότητος ἐπαναλαμβάνοντες τὸ ψεῦδος περὶ τῆς Μωσαϊκῆς δῆθεν προελεύσεως τοῦ ἔργου των, ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς θεοπνευστίας τῆς συγγραφῆς των δὲν δύνανται προδήλως νὰ ἐγείρουν ἀξιώσεις, ἀλλ' οὐδ' αὐτῆς τῆς στοιχειώδους ἐμπιστοσύνης τῆς ὀφειλομένης εἰς κοινοὺς ἱστορικοὺς νὰ τύχουν. Πλὴν οἱ ὑποθετικοὶ οὗτοι ψευδολόγοι ἀνακαλύπτονται ἔχοντες πλῆθος συνεργῶν εἰς τὰς σελίδας τῆς Παλ. Διαθήκης, ὡς εἶναι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ (η'. 31, κ'. 2, κγ'. 6), ὁ συγγραφεὺς τοῦ Βασ. Β.' (ιδ'. 6, κγ'. 25), ὁ τοῦ Χρον. Β'. (κγ'. 18, κε'. 4, λ'. 16), ὁ Ἔσδρας (γ'. 2, ς'. 18), ὁ Νεεμίας (η'. 1, ιγ'. 1), ὁ Δανιὴλ (θ'. 11, 13) καὶ ὁ Μαλαχίας (δ'. 4), οἵτινες πάντες μὲ ἓν στόμα ἀποδίδουν τὴν νομοθεσίαν τῆς Πεντατεύχου εἰς τὸν Μωϋσῆν. Τῆς ὑποθετικῆς ὅμως ταύτης ἀπάτης θὰ εὑρίσκετο συνένοχος καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐπανειλημμένως ἀπέδωκε τὴν νομοθεσίαν ταύτην εἰς τὸν Μωϋσῆν. Κατὰ σύμπτωσιν δέ, ἢ μᾶλλον κατὰ Θείαν οἰκονομίαν, αἱ ὑπ' Αὐτοῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἀποδιδόμεναι διατάξεις ἀνήκουν κατὰ κανόνα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους κατὰ τοὺς «ἀνωτέρους κριτικοὺς» κώδικας. Οὕτω τὴν ἐν Δευτ. ε'. 16 ἐντολὴν περὶ τῆς ὀφειλομένης εἰς τοὺς γονεῖς τιμῆς καὶ τὴν ἐν Δευτ. κδ'. 1 διάταξιν περὶ διαζυγίου ρητῶς ἀποδίδει εἰς τὸν Μωϋσῆν. Ἐν δὲ Λουκ. ις', 29, 31 καὶ Ἰω. ε'. 46, 47 ὁμιλεῖ γενικῶς περὶ τοῦ τμήματος τούτου τῆς Παλ. Διαθήκης ὡς γραφέντος ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. Υἱοθετοῦντες συνεπῶς τὴν θεωρίαν τῶν «ἀνωτέρων κριτικῶν», κατ' ἀνάγκην θὰ δεχθῶμεν ἢ ὅτι ὁ Κύριός μας ἐν γνώσει ὑπεστήριζε πράγματα ἀναληθῆ, ἢ ὅτι ἔπεσε καὶ Αὐτὸς θῦμα τῆς γενικῶς κρατούσης ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου πλάνης. Εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι οἱαδήποτε τῶν δύο τούτων ἐκδοχῶν εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν Θείαν Αὐτοῦ ὑπόστασιν. Ἡ σειρὰ ὅμως τῶν ἐνόχων δὲν ἔκλεισεν. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς διακηρύττει «ὅτι ὁ νόμος ἐδόθη διὰ τοῦ Μωϋσέως» (Ἰωάν. α'. 17). Ὁ Ἀπόστολος Φίλιππος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ νόμου «τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς», (Ἰωάν. α'. 46). Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τὴν ἐν Λευϊτ. ιβ'. 2-6 διάταξιν περὶ καθαρισμοῦ, ἥτις καθὸ ἀνήκουσα εἰς εἰς τὸν «Ἱερατικὸν Κώδικα» πρέπει νὰ ἐγράφῃ ***μετὰ τὴν ἐξορίαν***, τὴν ἀποδίδει ὡσαύτως εἰς τὸν Μωϋσῆν. Τέλος, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περὶ πλείστων διατάξεων τῆς Πεντατεύχου δέχεται ὅτι ἀνήκουν εἰς «τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως» (Ρωμ. ι', 5, 19, Κορ. Α'. θ'. 9, Ἑβρ. ι'. 28 κλπ.). Εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι ὅλοι οὗτοι οἱ ἅγιοι ἄνδρες, προσεπικυροῦντες τὴν Μωσαϊκὴν τῆς Πεντατεύχου καταγωγήν, ἤτοι, ὑποστηρίζοντες εἴτε ἐν γνώσει εἴτε καὶ ἐν ἀγνοίᾳ των πράγματα ἀνακριβῆ, δὲν εἶναι ἀνεκτὸν βεβαίως νὰ ἐξακολουθήσουν θεωρούμενοι θεόπνευστοι. Οὕτω δὲ ἡ ἀπόρριψις τῆς Μωσαϊκῆς πατρότητος τῆς Πεντατεύχου συμπαρασύρει ὑπού-

λως ἀλλ' ἀσφαλῶς ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῆς θεοπνευστίας τῶν Ἁγ. Γραφῶν καὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἅτινα ἀποτελοῦν τὰς δύο βάσεις ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ Εὐαγγελικὴ ἡμῶν πίστις.

Εἶναι τόσον θεμελιώδη τὰ ζητήματα ταῦτα. ὥστε, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, θὰ ἐδίσταζον νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ κρινομένου ἄρθρου υἱοθετεῖ τὰς ἐπ' αὐτῶν θεωρίας τῶν «ἀνωτέρων κριτικῶν», ἂν ἡ κατηγορηματικότης τῆς ἐκφράσεώς του δὲν μὲ ἀπεστέρει πάσης ἀμφιβολίας. Ὁπωσδήποτε ἐπὶ ζητημάτων ἁπτομένων αὐτοῦ τοῦ κέντρου τῆς πίστεώς μας ἀκόμη καὶ ἡ χρῆσις ἀσαφῶν ἢ διφορουμένων ἐκφράσεων πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι εἶναι ἐκτάκτως ἀτυχής, ὅταν ἰδίως προέρχεται ἀπὸ κάλαμον ὑπεύθυνον, ὡς ὁ τοῦ συγγραφέως τῆς ὑπὸ κρίσιν μελέτης.

Διατελῶ μετὰ τιμῆς

Γ. Α. Χατζηαντωνίου.

Η ΘΕΡΜΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΝΥΡΕΜΒΕΡΓΗΣ

Διήγημα

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ τῆς Ouida)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

(συνέχεια)

Ὁ γέρων, ἀφοῦ ἐγέμισε τὴν στάμναν του εἰς τὸ πηγάδι ἐστράφη διὰ νὰ φύγῃ. Πρῶτον ὅμως ἐπλησίασε τὸν Αὔγουστον, ὁ ὁποῖος ἀκόμη ἔκλαιε σιγά, ἀκουμβημένος εἰς τὸν τοῖχον τῆς αὐλῆς.

—«Παιδί μου», εἶπεν ὁ γέρων, «ἂν ἤμουν στὴν θέσιν σου, θὰ 'πήγαινα νὰ τὴν ζητήσω αὐτὴν τὴν θερμάστραν καὶ νὰ τὴν πάρω 'πίσω. Τώρα ὅμως εἶσαι μικρὸς ἀκόμη· ὅταν ὅμως μεγαλώσῃς, ἔτσι νὰ κάμῃς. Αὐτὴ ἡ θερμάστρα δὲν θὰ χαθῇ, διότι ἔχει ἀξίαν μεγάλην καὶ θὰ τὴν προσέξουν!».

Καὶ χαϊδεύσας τὴν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ ἐξῆλθεν.

Ὁ Αὔγουστος ἔπαυσε νὰ κλαίῃ· τὰ μάτια του ἔμειναν καρφωμένα εἰς τὸ πορτάκι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐβγῆκεν ὁ γέρων, καὶ ἐπὶ ὀλίγην ὥραν ἐστάθη ἀκίνητος, ἀλλ' ὁ νοῦς του πυρετωδῶς εἰργάζετο μὲ τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἔρριψεν ὁ γέρων. Δὲν ᾐσθάνετο πλέον τὸν πονοκέφαλον ποῦ εἶχεν ἀπὸ τὴν κακοπέρασιν τῆς νυκτὸς καὶ τὰ ἄφθονα δάκρυα, ποῦ εἶχε χύσει. Ἠλεκτρίσθη ἀπὸ τὴν σκέψιν αὐτὴν τοῦ γέροντος, καὶ τὴν ηὗρεν ὡραίαν—νὰ ζητήσῃ τὰ ἴχνη τοῦ ἀγαπητοῦ Χιρσφῶγκελ καὶ νὰ τὸν εὕρῃ—ἀλλ' ὄχι ὕστερον ἀπὸ χρόνια—τώρα, ἀμέσως νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ἐξορίαν. Ἡ ἀπόφασίς του ἐλήφθη ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν, καὶ χωρὶς νὰ κυττάξῃ γύρω του, ἐβγῆκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ πορτάκι, καὶ εἶδεν ὅτι τὸ φορτηγὸν ἁμάξι τῶν ἀγοραστῶν τῆς θερμάστρας ἀκόμη ἔστεκε 'μπροστὰ στὴν ἐξώθυραν τῆς οἰκίας. Ὥστε δὲν εἶχεν ἀκόμη φύγει ὁ Χιρσφῶγκελ! Ἀμέσως ἔτρεξε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία ἦτο εἰς τὴν ἀπέναντι πλευρὰν τῆς πλατείας, καὶ

ἐκρύβη ὄπισθεν τῶν στύλων τοῦ ὑποστέγου πρὸ τῆς πλαγίας εἰσόδου τοῦ ναοῦ. Ἀπ' ἐκεῖ ἠμποροῦσε νὰ βλέπῃ τὴν θύραν τῆς οἰκίας, χωρὶς νὰ φαίνεται. Πράγματι μετ' ὀλίγον εἶδε τοὺς ἀγοραστὰς τῆς θερμάστρας καὶ τοὺς ἐργάτας των νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴν οἰκίαν, βαστάζοντες μετὰ κόπου τὴν πελωρίαν θερμάστραν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐφόρτωσαν ἐπάνω εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ ἀφοῦ τὴν ἔδεσαν καλῶς, ἐξεκίνησαν διὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν. Ἀπαρατήρητος ὁ Αὔγουστος ἐβγῆκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν σκοπιάν του καὶ ἠκολούθησε μακρόθεν τὴν συνοδίαν. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν σταθμόν, οἱ ἀγορασταὶ ἤρχισαν μίαν φιλονικείαν μὲ τὸν σταθμάρχην, διότι ἐπέμεναν νὰ φορτωθῇ ἡ θερμάστρα εἰς τὴν ἐπιβατικὴν ἁμαξοστοιχίαν τῆς ἑσπέρας, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἀνεχώρουν καὶ οἱ ἴδιοι. Ἀλλ' ὁ σταθμάρχης ἠρνήθη καὶ ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ τὴν παραδώσουν πρὸς φόρτωσιν ἐπὶ τῆς φορτηγοῦ ἁμαξοστοιχίας, ἥτις θὰ ἐπερνοῦσε μετὰ ἡμίσειαν ὥραν. Ὁ Αὔγουστος (καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἤξευρε πῶς) κατώρθωσε μέσα εἰς τὸν θόρυβον καὶ τὴν κίνησιν, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη ὅταν ἔφθασεν ἡ ἁμαξοστοιχία, νὰ κρυφθῇ μέσα εἰς τὸ ἴδιον βαγόνι ὅπου ἐτοποθετήθη ὁ ἀγαπητὸς Χιρσφῶγκελ μαζὺ μὲ κιβώτια ἐμπορευμάτων, δέματα ταπήτων, κτλ. Καὶ ἐπὶ τέλους, ἡ ἁμαξοστοιχία ἐξεκίνησεν. Ὁ μικρὸς λαθρεπιβάτης εἶχε φροντίσει, πρὶν κρυφθῇ, νὰ ἀγοράσῃ, μὲ τὰς ὀλίγας δεκάρας, τὰς ὁποίας εἶχεν, ἕνα λουκάνικον καὶ ἕνα ψωμί· καὶ ἀφοῦ ἐξεκίνησε τὸ τραῖνον, ἔφαγεν ὀλίγον. Ἔπειτα ἤρχισε νὰ κόβῃ τὰ σχοινιὰ τοῦ περιτυλίγματος τῆς θερμάστρας καὶ νὰ παραμερίζῃ τὰ ἄχυρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἦτο τυλιγμένη, ὥστε νὰ εὕρῃ τὴν θύραν της. Ἐπὶ τέλους τὴν ηὗρε, τὴν ἤνοιξε καὶ ἐχώθη ἐντὸς τῆς θερμάστρας. Τοῦτο τοῦ ἦτο εὔκολον, διότι πολλάκις τὸ καλοκαῖρι. παίζων μὲ τὰ ἀδέλφια του, εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς θερμάστρας, ἡ ὁποία ἦτο τόσον μεγάλη (ὅπως ὅλαι αἱ Γερμανικαὶ θερμάστραι τοῦ τύπου αὐτοῦ), ὥστε ἠδύνατο νὰ σταθῇ ὄρθιος ἐντὸς αὐτῆς καὶ νὰ στρέφῃ τὸ σῶμα του ἀνέτως. Ἔδεσε πάλιν τὰ σχοινία ὅσον ἠμποροῦσε καλλίτερον, ὥστε νὰ μὴ ὑποψιασθῇ κανεὶς τὸ γενόμενον, καὶ ἀφῆκε τὴν θύραν μισοανοικτήν, διὰ νὰ ἔχῃ ἀρκετὸν ἀέρα. Ἔπειτα τυλιχθεὶς καλὰ ὡς κουβάρι, ἀπεκοιμήθη ὡς ἂν νὰ ἦτο εἰς τὸ κρεββατάκι του εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν.

Ἐκοιμήθη πολλὰς ὥρας, διότι ἦτο ἐξηντλημένος ἀπὸ τὴν ἀϋπνίαν καὶ τὰ δάκρυα. Ὅταν ἐξύπνησεν, ἐκύτταξεν ἀπὸ τὴν θύραν τῆς θερμάστρας, ἀλλὰ δὲν διέκρινε τίποτε, διότι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε νυκτώσει καὶ τὸ βαγόνι δὲν εἶχε φῶς. Ἡ ἀνάπαυσις εἶχε καθαρίσει τὰς αἰσθήσεις τοῦ μικροῦ καὶ ἤρχισε τώρα νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματός του, τοῦ νὰ ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν. Ἤρχισε νὰ τὸν τύπτῃ ζωηρῶς ἡ συνείδησίς του, διότι ᾐσθάνετο ποίαν ταραχὴν καὶ ἀγωνίαν θὰ ἐπροξένει ἡ ἐξαφάνισίς του εἰς τὸν πατέρα του καὶ τὰ ἀδέλφια του, ἰδίως εἰς τὴν καλὴν καὶ τόσον ἀγαπητὴν καὶ τρυφερὰν ἀδελφήν του Θεοδώραν, ἡ ὁποία τόσους κόπους κατέβαλλε δι' αὐτὸν καὶ τὰ μικρά. Καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ σιγαλὰ μὲ τὰς σκέψεις αὐτάς. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπεφάσιζε νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν θερμάστραν καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Χάλλην. Ὄχι, ἀφοῦ ἅπαξ ἔφυγε μαζὺ μὲ τὸν ἀγαπητὸν Χιρσφῶγκελ, ἔπρεπε νὰ μείνῃ κοντά του διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὰ ἴχνη του. Καὶ ἀργότερα, εὐθὺς ὅπου θὰ

εὕρισκεν εὐκαιρίαν, θὰ ἔγραφεν ἕνα ταχυδρομικὸν δελτάριον στὴν ἀδελφήν του, διὰ νὰ τὴν καθησυχάσῃ.

Κάθε ἄλλος μικρὸς σὰν τὸν Αὔγουστον, θὰ ἐτρόμαζε μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν πατρικὴν στέγην καὶ τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον καὶ μὲ τὴν ἀπομόνωσιν καὶ ἀβεβαιότητα, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιέλθει. Ἀλλ᾽ ὁ Αὔγουστος ἦτο γενναῖος καὶ ἁπλοῦς τὴν ψυχήν, καὶ εἶχε σταθερὰν πεποίθησιν ὅτι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χιρσφῶγκελ θὰ τὸν ἐπροφύλαττον ἀπὸ κάθε κακόν.

Μὲ τὰς σκέψεις αὐτὰς ἔπαυσαν μετ᾽ ὀλίγον τὰ δάκρυά του, καὶ αἰσθανόμενος πεῖναν, ἔφαγεν ἀκόμη ὀλίγον ψωμὶ καὶ λουκάνικον. Ἀέρα εἶχεν ἀρκετὸν καὶ καὶ ἡ θερμάστρα ἦτον ἀρκετὰ εὐρύχωρος, ὥστε νὰ ἠμπορῇ νὰ ἀλλάζῃ θέσιν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ ἁμαξοστοιχία ἐσταμάτα εἰς κάποιον σταθμὸν καὶ δύο τρεῖς φορὰς ἡ θύρα τοῦ βαγονίου ἠνοίχθη, ἐμβῆκαν ἄνθρωποι καὶ ἀπέσυραν κιβώτια καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα καὶ ἐφόρτωσαν νέα ἐμπορεύματα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, εἰς τὴν βίαν των, ἐφώναζον καὶ ὕβριζον ὁ εἷς τὸν ἄλλον τόσον ἀγρίως, ὥστε ὁ Αὔγουστος ἐφοβήθη μήπως τὸν ἀνακαλύψουν καὶ τὸν σκοτώσουν. Ἡ σκέψις αὐτὴ τὸν ἐβασάνισεν ἐπὶ πολλὰς ὥρας.

Διότι τὰ φορτηγὰ τραῖνα ταξειδεύουν μὲ μικρὰν ταχύτητα καὶ κάμνουν ὁλοκλήρους ἡμέρας νὰ διατρέξουν διαστήματα, τὰ ὁποῖαι αἱ ἐπιβατικαὶ ἁμαξοστοιχίαι διανύουν ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν. Τὸ τραῖνον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐταξείδευεν ὁ Αὔγουστος, ἦτο κάπως ταχύτερον, διότι μετέφερεν ἐμπορεύματα προωρισμένα διὰ τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας. Μ᾽ ὅλον τοῦτο, τὸ ταξείδιον διήρκεσεν ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, καὶ αἱ ὧραι ἐφαίνοντο ἀτελείωτοι εἰς τὸν μικρὸν λαθρεπιβάτην τῆς θερμάστρας.

Ἐπὶ τέλους, εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Ροζεγχάϊμ, εἰς τὰ σύνορα Αὐστρίας καὶ Βαυαρίας, ἐμβῆκαν ἀχθοφόροι καὶ ἐξεφόρτωσαν τὴν θερμάστραν μετὰ μεγάλης προσοχῆς, καὶ τὴν ἀπέθεσαν εἰς τὸ ὑπόστεγον τοῦ σταθμοῦ, ὅπου ἔμεινεν ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην. Εὐτυχῶς διὰ τὸν Αὔγουστον τὰ τοιχώματα τῆς θερμάστρας ἦσαν παχέα, καὶ σκεπασμένα ὡς ἦσαν ἔξωθεν μὲ σακκία καὶ ἄχυρα διετήρουν κάποιαν θερμότητα, ἄλλως ὁ μικρὸς θὰ ἀπέθνησκεν ἐκ τοῦ ψύχους. Εἶχεν ἀκόμη ὀλίγον ψωμὶ καὶ λουκάνικον· ἀλλὰ τώρα τὸν ἐβασάνιζεν ἡ δίψα, διότι εἶχε 48 ὥρας νὰ πίῃ ἀπὸ τὸ κρύον νερὸ τῆς πηγῆς τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ. Πόσον ἄράγε θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀνθέξῃ ἀκόμη ;

Εὐτυχῶς ἡ θερμάστρα ἐπεγράφετο «πολύτιμον καὶ εὔθραστον» ἐμπόρευμα καὶ ἔτσι ἔτυχε περισσοτέρας προσοχῆς καὶ περιποιήσεως ἀπὸ τὰ συνήθη ἐμπορεύματα, ὁ δὲ σταθμάρχης, γνωρίζων διὰ ποῖον προωρίζετο, ἐφρόντισε νὰ τὴν ἀποστείλῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὸν παραλήπτην διὰ τῆς πρώτης ἁμαξοστοιχίας ἄλλης πλαγίας γραμμῆς. Καὶ οὕτω μετ᾽ ὀλίγον ὁ Αὔγουστος πάλιν εὑρέθη ταξειδεύων. Ἡ δίψα του τώρα ἦτο ἀφόρητος, καὶ ἤρχισε νὰ παραληρῇ. Χαϊδεύων τὰ μαύρα τοιχώματα τῆς θερμάστρας, ἔλεγεν : «Ἀγαπητὲ Χιρσφῶγκελ, φύλαξέ με ! φύλαξέ με ! σῶσε με ! » Τῷ ἐφαίνετο ὅτι εἶχε διατρέξει ὁλόκληρον τὸν κόσμον, καὶ ὅτι ἔτρεχον κατόπιν του δαίμονες καὶ κακοποιὰ πνεύματα, καὶ ἐπεκαλεῖτο τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, προσευχόμενος μὲ λυγμοὺς καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ τὰ ἀγαπητὰ ἀδέλφια του.

(ἀκολουθεῖ)